

Tekirdağ Namık Kemal University
Institute of Social Sciences

No: 02 / 2020

Sosyal Bilimler Metinleri
Papers on Social Science

SOSYAL BİLİMLER METİNLERİ

Papers on Social Science

Sürelî Hakemli Dergi

ISSN 1308-4453
e-ISSN 1308-4895

Tarih | Date

Aralık, 2020 | December, 2020

Sahibi/ Owner: Prof. Dr. Mümin ŞAHİN- Rektör
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Adına

Editörler / Editors:

Dr. Öğr. Üyesi Ali Faruk AÇIKGÖZ
Dr. Öğr. Üyesi Oya ONAT KOCABIYIK

Mizanpaj:

Ahmet AKTUNA

Yayın Kurulu/ Editorial Board:

Prof. Dr. Walter ENDERS	Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Prof. Dr. Sel DIBOĞLU	Prof. Dr. Ensar NİŞANCI
Prof. Dr. Gerhard RING	Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Prof. Dr. Herbert REGINBOGIN	Prof. Dr. Dilek ALTAŞ
Prof. Dr. Carol Daugherty RASNIC	Prof. Dr. Murat Selim SELVİ
Prof. Dr. Thomas Lopez GUZMAN	Doç. Dr. Ertuğrul Recep ERBAY
Prof. Dr. M. Thomas PAUL	Doç. Dr. Çiğdem VATANSEVER
Prof. Dr. Seyfettin ERDOĞAN	Doç. Dr. Ömer ESEN
Prof. Dr. Turhan KORKMAZ	Doç. Dr. Durmuş Çağrı YILDIRIM
Prof. Dr. Rasim YILMAZ	Doç. Dr. Emrah İsmail ÇEVİK
Prof. Dr. Ahmet KUBAŞ	Doç. Dr. Pedru GOLBAN
Prof. Dr. Ali TİLBE	Doç. Dr. İrfan ATALAY

Sosyal Bilimler Metinleri, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından çevrimiçi olarak sosyal bilimlerin farklı alanlarında yapılan çalışmaların duyurulması ve kamuoyu ile paylaşarak tartışmaya açılmasına yönelik olarak yayımlanan, farklı üniversitelerdeki öğretim elemanlarından oluşmuş Hakem Kuruluna sahip, **Zeitschriftendatenbank (ZDB)** tarafından indekslenen **uluslararası, akademik hakemli ve süreli** bir yayındır. Çalışmada öne sürülen görüş ve düşünceler yazara ait olup Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünü bağlamaz.

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Değirmenaltı Yerleşkesi TR-59030 Tekirdağ

Tel: +90-282-250 4500 | Faks: +90-282-250 9932
E-Posta: sbm@nku.edu.tr | Web: <http://dergipark.gov.tr/sbm>

İÇİNDEKİLER

Merve ÇALIK, Fatih BAL

Ergenlerde Duygusal Özerklik, Arkadaşa Bağlanma ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi1-12

İlknur ESKİN

Kalkınma Ajansı Desteklerinin MSGUT ve BOBI FRS Kapsamında Muhasebeleştirilmesi..... 13-30

Ali YEŞİLDAL

Sivil Toplum ve Yerel Yönetimlerde Katılım: Yönetişim Temelli Bir Yaklaşım 31-44

ERGENLERDE DUYGUSAL ÖZERKLİK, ARKADAŞA BAĞLANMA VE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Merve ÇALIK¹, Fatih BAL²

Özet

Bu araştırmanın amacı ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşla bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Sakarya ili Adapazarı ilçesindeki Anadolu liselerinden seçilen ergenlerden 140'ı kız, 160'ı erkek olmak üzere toplam 300 ortaöğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin toplanması amacıyla Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın analizlerinde ölçek toplam puanlarının elde edilmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi, ikili grupların karşılaştırılması için bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılması için ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ile psikolojik gereksinim ve arkadaşla bağlanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki, ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında cinsiyet ve sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılık ve ergenlerin duygusal özerklik, temel psikolojik ihtiyaç ve arkadaşla bağlanma alt boyutları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, Duygusal Özerklik, Arkadaşa Bağlanma, Temel Psikolojik İhtiyaçlar, Ergenlik Psikolojisi

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL AUTONOMY, ATTACHMENT TO FRIENDS AND BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS IN ADOLESCENTS

Abstract

The aim of this study is to examine the relationship between emotional autonomy, attachment to friends and basic psychological needs in adolescents. The sample of the study consists of a total of 300 secondary school students, 140 of which are girls and 160 of which are boys, selected from Anatolian high schools in Adapazarı district of Sakarya province. The Emotional Autonomy Scale, the Basic Psychological Requirements Scale of the Adolescent Students and the Friendship Scale for Adolescents were used to collect the data. In the analysis of the study, Pearson Moments Product Correlation Coefficient Analysis was obtained to obtain scale total scores, independent sample t-test for comparison of binary groups and one-way variance analysis (ANOVA) for comparison of more than two groups. According to the results obtained in the study, there is a significant relationship between emotional autonomy levels of adolescents and psychological needs and attachment levels, a significant difference between adolescents' emotional autonomy levels and basic psychological needs levels according to gender and class variable, and adolescents' emotional autonomy, basic psychological needs and attachment to friends. It was concluded that there was a significant difference between the sub-dimensions according to gender.

Key Words: Adolescence, Emotional Autonomy, Attachment to Friends, Basic Psychological Needs, Adolescent Psychology

1 Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, PDR, Ankara, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0003-1054-3124>

2 Dr, Öğretim Üyesi, Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji, Sakarya, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0002-9974-2033>

1. GİRİŞ

Ergenlik döneminde bireyselleşme ve genç yetişkinliğe geçiş süreci, özerklik, bağımsızlık ve aile üyelerinden ayrılma olarak nitelendirilmektedir. Özerklik, öz düzenlemeyi ifade eder. Bağımsızlık kavramı kendine güven, kendine bakma yeteneği ile ilgilidir. Bağlılık ise ihtiyaçların karşılanması için başkasına mecbur olduğumuz ilişkileri açıklar (Ryan & Lynch, 1989). Özerklik ve bağlılık konuları ergenlik anlayışının merkezinde yer alır ve çeşitli açılardan dikkat çekmiştir. Son zamanlarda yapılan bazı incelemeler ergenlik döneminde psikososyal uyum için özerkliğin ve bağlılığın önemini vurgulamıştır. Özerklik genellikle bu incelemelerde kişinin kendi davranışını düzenleme yeteneği olarak kavramsallaştırılır. Bağlanma genellikle önemli kişilerle olan ilişkinin kalitesi olarak tanımlanır. Özerkliğin bağlılığın tersi gibi görünse de çoğu inceleme özerkliğin ve bağlılığın bir boyutta düşünülmesi gerektiğini ifade eder (Noom, Dekovic & Meeus, 1999). Ergenlik dönemi, bireyin özerkliğini kazanmasıyla sona ermektedir (Derman, 2008). Ergenlik dönemi incelendiğinde bireylerin kimlik kazanmaları ve kendi kararlarını almalarında özerklik kavramının önem taşımaktadır. Ergenlik bireylerin aile ilişkilerini yeniden düzenlediği çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Benzer şekilde bu dönemde ergenler, kendi başlarına karar verme isteği içerisindeyler (Tung & Dhillon, 2006).

Özerklik başkalarından ayrışma şeklinde tanımlanmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005). Çoban (2013) ergenlik döneminde bireylerin kimlik gelişimiyle birlikte başarıyla tamamlamaları gereken gelişim görevlerinden birinin de özerklik olduğunu ifade etmektedir. Ergenlerin kendi iradeleriyle karar alabilme ve kendi benlik duygusuyla eyleme geçebilmeyi isteme durumu özerklik ihtiyacı olarak tanımlanmaktadır (Şat, Doğan & Amil, 2015).

Özerklik, hedefleri tanımlayarak, yetkin hissederek ve eylemlerini düzenleyebilmek suretiyle kendi yaşamına yön verme yeteneği olarak tanımlanabilmektedir. Ergenlikte özerklik üçe ayrıldığında (Noom, 1999);

- Fırsat ve arzular yoluyla hedeflerin algılanmasına atıfta bulunan tutum özerkliği;
- Kendine güven ve bireysellik yoluyla bağımsızlık algısına atıfta bulunan duygusal özerklik;
- Öz-düzenleme ve kontrol yoluyla stratejilerin algılanmasına değinen işlevsel özerkliktir.

Steinberg ve Silverberg (1986), duygusal özerkliği hem çocuksu bağımlılıklardan vazgeçmeyi hem de ebeveynlik ile kaynak tanımlaması olarak ebeveynlerin kullanımı gibi ebeveyn-çocuk ilişkilerine ilişkin anlaşma algılamaları gibi ebeveyn çocuk ilişkilerine ilişkin öğeler yoluyla bireyselleştirmeyi yansıtmayı amaçlayan bir önlem oluşturarak/uygulayarak hem ebeveyn hem de ergenin birbirinden uzak olduklarında nasıl farklı olabileceğini göstermiştir. Duygusal özerklik, ebeveynlerden duygusal anlamda ayrılma olarak tanımlanmaktadır (Oliva, 2000). Tung ve Dhillon (2006)'a göre duygusal özerklik ergenlerin duygusal manada ebeveynlerden kopması olarak tanımlanmaktadır. Steinberg ve Silverberg (1986) ergenlerin gözünde ebeveynlerinin artık eskisi gibi her şeyi bilen bilge bir konumda olmadıklarını fark etmesiyle birlikte algılarının değişerek özerklik yolunda ilerlediklerini ifade etmektedirler.

Çocukluk döneminde ebeveynler ile olan ilişkiler ergenlik ve yetişkinlik döneminde başkalarıyla kurulacak ilişkileri önemli düzeyde etkilemektedir (Karataş, Gündüz & Karabörk, 2019). Bağlanma kuramına göre bebeklikte güvenli ya da güvensiz bağlanma biçiminin oluşmasından sonra bunun ilerleyen yaşlarda çok az değişkenlik gösterdiği ifade edilmektedir (Kesebir, Kavzoğlu & Üstündağ, 2011). Ergenlikte bağlanma biçimlerinin

değerlendirilmesinin ruhsal patolojilerin ortaya çıkış sebeplerinin daha iyi anlamlandırılmasında önemli olduğu ifade edilmektedir (Yavuz, Yüksel & Yavuz, 2018).

Birey, sosyal olarak onaylanmış normlara ve standartlara uyuma ve tutum ve davranışlar açısından sosyal kabul edilebilirlik konularına önem vermektedir. Birey, konformist gelişim aşamalarına girdiğinde, öz-farkındalık, bilişsel karmaşıklık ve kişilerarası tarz giderek karmaşıklaşır ve özerklik ile karşılıklı bağımlılık arasında bir denge sağlanır (Archer, 2005).

İnsan davranışlarının temelinde olan ve bireyleri harekete geçiren en temel unsur ihtiyaçlardır (Hamurcu & Sargın, 2011). Gençler yetişkinlerden daha az özerkliğe sahip olma eğilimindedir ve bu nedenle ailelerine veya okullar gibi diğer sosyal sistemlere daha bağımlıdırlar (Hanley, Jenkins, Pattison, Robson & Williams, 2013). Bireylerin temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasında sosyal çevrenin desteği önemli olup bireylerin arkadaş ve aile çevresinde ihtiyaçlarının karşılanmasına izin veren koşulların oluşturulmasının bireylerin mutluluk düzeylerini arttıracığı da ifade edilmektedir. Bir başka deyişle bireylerin buldukları ortamlarda özerk olmasına ve seçim yapmasına izin verilmesinin bireylerin daha mutlu olmasını sağlayacağı belirtilmektedir (Çankaya, 2008).

Ergenlik döneminde temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması, özerk bir birey olunması ve arkadaş ilişkilerinin sağlıklı olması önem taşır. Bu amaçla araştırmamızın ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçları arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştırması bakımından önem arz ettiği ifade edilebilir. Araştırmalar incelendiğinde ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçların arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmayla literatüre katkı sağlanması hedeflenmektedir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi incelemek üzere ilişki tarama modeli kullanılmıştır. İki veya daha fazla değişken arasındaki ortak değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır (Karsar, 2005). Araştırmanın örneklemini 140'ı (%46.7) kız, 160'ı (%53.3) erkek olmak üzere toplam 300 lise öğrencisinden oluşmaktadır.

2.1. Veri Toplama Araçları

2.1.1. Duygusal Özerklik Ölçeği (DÖÖ)

Steinberg ve Silverberg (1986) tarafından geliştirilip Tatar, Bildik, Yektaş, Hamidi ve Özmen (2016) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. DÖÖ, "Tamamıyla Katılıyorum" (4) ile "Hiç Katılmıyorum" (1) arasında dörtlü Likert tipi cevap seçeneği içeren dokuz maddesi düz (3, 5, 7, 8, 10, 14, 16, 17 ve 19), on bir maddesi ters (1, 2, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 15, 18 ve 20) puanlanan yirmi maddeli bir ölçektir. Genel toplam puanı 20-80 arasında elde edilen ölçek, ergenlik döneminde bireyleşmenin bilişsel ve duygulanımsal boyutlarını ölçmek için düzenlenmiştir. Yüksek duygusal özerklik puanları, ergenin ebeveynlerinden sağlıklı kopma çabasını temsil etmektedir.

2.1.2. Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği (EÖOTPGÖ)

Tian, Han ve Huebner (2014) tarafından geliştirilen ve Özdemir ve diğerleri (2015) tarafından uyarlanan ölçek beş faktörlü, toplamda 15 maddeden oluşan bir yapıya sahiptir.

Ölçeğin alt boyutları “Okulda Özerklik Gereksinimi”, “Okulda İlişkisellik Gereksinimi” ve “Okulda Yetkinlik Gereksinimi” olmaktadır. Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları .51 ile .76 arasında değişmiştir ($p < .01$). Cronbach Alpha değerleri okulda özerklik gereksinimi alt boyutu için .85, okulda ilişkisellik gereksinimi alt boyutu için .80 ve okulda yetkinlik gereksinimi alt boyutu için .77 bulunmuştur. Her biri beş maddeden oluşan üç boyutlu yapı için gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonuçları üç boyutlu modelin veriye çok iyi uyum sağladığını göstermiştir $X^2 = 166.12$ ($df = 87$), $p < .01$; CFI = .98; NNFI = .97; RMSEA = .054, 90 % CI [.042, .067]; SRMR = .048. Faktör yükleri .40 ile .77 arasında değişmiştir ve her biri anlamlı ($p < .001$) bulunmuştur. Bu sonuçlar üç faktörün maddeleri tarafından iyi bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir.

2.1.3. Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği (EABÖ)

Wilkinson (2008) tarafından geliştirilip Ercan (2015) tarafından uyarlanan ölçek beşli likert tipinde olup ölçek 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma ve kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeklerinden oluşmakta ve bireylerin bu alt boyutların her birindeki yeri hakkında bilgi vermektedir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları $\chi^2=1976.49$, $df=400$, $p < .001$; AGFI=0.813, CFI=0.848, RMSEA=0.071'dir. Güvenli bağlanma alt ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.85, kaygılı/kararsız bağlanma alt ölçeğinin 0.78, kaçınan bağlanma alt ölçeğinin 0.75 olarak bulunmuş ve ölçeğin toplamda Cronbach Alfa değeri 0.88 olarak hesaplanmıştır.

2.2. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmanın analizleri ölçek toplam puanlarının Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Analizi ikili grupların karşılaştırılmalı bağımsız örneklem t-testi ve ikiden fazla grubun karşılaştırılması ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile analiz edilip bulgular sıralanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

Tablo 1.

Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Değişkenler	f	%	
Cinsiyet	Kız	140	46.7
	Erkek	160	53.3
	Toplam	300	100.0
Sınıf düzeyi	9	89	29.7
	10	82	27.3
	11	129	43.3
	Toplam	300	100.0
	Düşük	18	6.0
Algılanan Başarı Düzeyi	Orta	195	65.0
	Yüksek	87	29.0
	Toplam	300	100.0
	İlkokul	74	24.7
	Ortaokul	76	25.3
Anne Eğitim Düzeyi	Lise	127	42.3
	Üniversite	23	7.7
	Toplam	300	100.0

Tablo 1. Devamı Katılımcılara İlişkin Sosyo-Demografik Bilgiler

Değişkenler		f	%
Baba Eğitim Düzeyi	İlkokul	105	35.0
	Ortaokul	100	33.0
	Lise	66	22.0
	Üniversite	29	9.7
	Toplam	300	100.0
	Bir	30	10.0
Kardeş Sayısı	İki	145	48.3
	Üç	85	28.3
	Dört	33	11.0
	Yedi	7	2.3
	Toplam	300	100.0

Araştırmaya katılan kız katılımcı sayısı 140 (%46.7), erkek katılımcı sayısı 160(%53.3)'dir. 9.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 89 (%29.7),10.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 82(%27.3),11.sınıfta okuyan katılımcı sayısı 129(%43.3)'dur. Algılanan başarı düzeyi düşük olan katılımcı sayısı 18 (%6.0), algılanan başarı düzeyi orta olan katılımcı sayısı 195(%65.0), algılanan başarı düzeyi yüksek olan katılımcı sayısı 87(%29.0)'dir. Anne eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcı sayısı 74 (%24.7), anne eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcı sayısı 76 (%25.3), anne eğitim düzeyi lise olan katılımcı sayısı 127 (%42.3), anne eğitim düzeyi üniversite olan katılımcı sayısı 23(%7.7), baba eğitim düzeyi ilkökul olan katılımcı sayısı 105(%35.0), baba eğitim düzeyi ortaokul olan katılımcı sayısı 100 (%33,0), baba eğitim düzeyi lise olan katılımcı sayısı 66 (%22.0), baba eğitim düzeyi üniversite olan katılımcı sayısı 29(%9.7)'dur. Kardeş sayısı bir olan katılımcı sayısı 30 (%10.0), kardeş sayısı iki olan katılımcı sayısı 145(%48.3), kardeş sayısı üç olan katılımcı sayısı 85(%28.3), kardeş sayısı dört olan katılımcı sayısı 33(%11.0) ve kardeş sayısı yedi olan katılımcı sayısı 7(%2.3), olduğu görülmüştür.

Tablo 2.

Duygusal Özerklik Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t test Analizi

Değişken	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Bireyleşme	Kız	140	7.4286	2.04321	286	-1.710	.088
	Erkek	148	7.8919	2.51563			
Ebeveyne Bağımlı Olmama	Kız	134	5.7388	2.30374	292	4.611	.000
	Erkek	160	4.5250	2.20049			
Ebeveyni İdealleştirme	Kız	140	4.8429	2.85443	298	-3.159	.002
	Erkek	160	5.9563	3.20249			
Ebeveynin Bir İnsan Olarak Algılanması	Kız	132	7.4470	2.04646	278	1.123	.263
	Erkek	148	7.0743	3.28694			

Tablo 2'ye göre araştırmaya katılanların Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından bireyleşme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(286) = -1,710, p>05$). Bu sonuç erkek ve kızların duygusal özerklik alt boyutlarından bireyleşme puanına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir deyişle kız ve erkeklerin duygusal özerklik alt boyutlarından bireyleşme puanları benzerdir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne bağımlı olmama puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(292) = -4.611, p < 0.05$). Kızların puan ortalaması ($\bar{x} 5.7388$) erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{x} 4.5250$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyne bağımlı olmama düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyni idealleştirme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -4.611, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 5.9563$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 4.8429$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyni idealleştirme düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(278) = -1.123, p > 0.05$). Bu bulgu erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmadığı anlamına gelmektedir. Bir diğer değişle kız ve erkeklerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynin bir insan olarak algılanması düzeyleri benzerdir.

Tablo 3.

Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t testi Analizi

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
İlişkiselik	Kız	129	2.3333	1.03330	279	579	.563
	Erkek	152	2.2500	1.32850			
Yetkinlik	Kız	138	2.1232	1.45217	296	-2.686	.008
	Erkek	160	2.6063	1.62565			
Özerklik	Kız	138	7.2899	1.71385	290	-2.046	.042
	Erkek	154	7.6948	1.66599			

Tablo 3'e göre araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puan ortalamaları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t(279) = -579, p > 0.05$). Bu sonuç erkek ve kızların okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puanına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir değişle kız ve erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından ilişkiselik puanları benzerdir.

Araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından özerklik puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -2.686, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 7.6948$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 7.2899$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından özerklik düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından yetkinlik puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(298) = -2.686, p < 0.05$). Erkeklerin puan ortalaması ($\bar{x} 2.6063$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 2.1232$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu erkeklerin okulda temel psikolojik gereksinimleri ölçeği alt boyutlarından yetkinlik düzeyleri kızlara göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4.*Ergen Öğrencilerin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği Alt Boyutları Cinsiyete göre t testi Analizi*

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	sd	t	p
Güvenli Bağlanma	Kız	138	32.4058	6.53194	275	5.018	.000
	Erkek	139	28.1367	7.58450			
Kaçınan Bağlanma	Kız	139	14.1511	3.74923	291	5.475	.000
	Erkek	154	11.8312	3.50314			
Kaygılı-Kararsız Bağlanma	Kız	136	11.3603	3.90948	286	1.977	.049
	Erkek	152	10.3816	4.43187			

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(275) = -5.018, p < .05$). Kızların puan ortalaması ($\bar{x} 32.4058$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 28.1367$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından güvenli bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(291) = -5.475, p < .05$). Kızların puan ortalaması ($\bar{x} 14.1511$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 11.8312$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaçınan bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmaya katılan ergenlerin ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaygılı-kararsız bağlanma puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t(286) = -1.977, p < .05$). Kızların puan ortalaması ($\bar{x} 11.3603$) kızların puan ortalamasından ($\bar{x} 10.3816$) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeği alt boyutlarından kaygılı-kararsız bağlanma düzeyleri erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 5.*Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimler ve Ergenler İçin Arkadaşa Bağlanma Arasındaki İlişki*

	Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği
r	.171**	.270**
Duygusal Özerklik	p	.000
	n	.300

Tablo 5 incelediğinde Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .171, p < .005$). Bir başka deyişle ergenlerin duygusal özerklik puanı arttıkça ergenlerin psikolojik gereksinimleri de artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında duygusal özerklik ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini %28 oranında açıklamaktadır.

Duygusal Özerklik Ölçeği ile Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = .270, p < .005$). Bir başka deyişle ergenlerin

duygusal özerklik puanı arttıkça ergenlerin arkadaşına bağlanma düzeyleri artmaktadır. Determinasyon katsayısına bakıldığında duygusal özerklik ergen öğrencilerin psikolojik gereksinimlerini %72 oranında açıklamaktadır.

Tablo 6.

Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri ve Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının Cinsiyet değişkenine göre t-testi

Değişkenler	Cinsiyet	n	\bar{x}	SS	t	df	p
Duygusal Özerklik Ölçeği	Kız	140	46.6211	4.96243	-1.534	407	.126
	Erkek	160	47.5000	6.61636			
Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	Kız	140	52.6300	8.31698	.703	406	.482
	Erkek	160	52.0497	8.24101			
Erkenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği	Kız	140	79.9295	8.47873	5.688	407	.000
	Erkek	160	74.5000	10.82444			

Tablo ya göre araştırmaya katılanların Duygusal Özerklik Ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(407)} = -1.534$, $p > .05$). Bu sonuç erkek ve kızların duygusal özerklikleri farklılaşmadığını göstermektedir.

Araştırmaya katılanların Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir ($t_{(406)} = -.703$, $p > .05$). Bu bulgu erkek ve kızların psikolojik gereksinimlerinin benzer olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılanların Ergenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermiştir ($t_{(407)} = -5.688$, $p < .05$). Kızların puan ortalaması (\bar{x} 79,92) erkeklerin puan ortalamasından (\bar{x} 74,50) daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu kızların arkadaşına bağlanma ihtiyacının erkeklere göre daha fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 7.

Duygusal Özerklik Ölçeği, Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri ve Erkenler İçin Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının Sınıf değişkenine göre ANOVA

Değişkenler		n	\bar{x}	SS	Sd	F	p
Duygusal Özerklik Ölçeği	9	89	48.0000	5.10100	408	1.233	.296
	10	82	47.1848	5.98887			
	11	129	46.4860	5.95817			
	Toplam	300	47.0122	5.76648			
Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri	9	89	53.5200	7.98418	407	4.359	.002
	10	82	52.3736	7.55373			
	11	129	52.0514	8.45825			
	Toplam	300	52.3725	8.27823			
Erkenler için Arkadaşa Bağlanma Ölçeği	9	89	78.8100	9.55230	408	.594	.667
	10	82	77.4022	10.66684			
	11	129	76.9626	9.85713			
	Toplam	300	77.5134	9.95482			

Tablo 7’de gösterildiği gibi katılımcıların Duygusal Özerklik Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f_{(408)}=1.233$; $p>005$).

Ergen Öğrencilerin Psikolojik Gereksinimleri puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($f_{(407)}=4.2359$; $p<005$). Hangi grubun hangi gruptan farklı olduğunu belirtmek için yapılan Tukey’B (Post Hoc) çoklu karşılaştırma sonucuna göre 9.sınıf öğrencilerinin psikolojik gereksinimlerinin daha fazla olduğu bulunmuştur.

Ergenlerde Arkadaşa Bağlanma Ölçeği puanlarının sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır ($f_{(408)}=594$; $p>005$).

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma da ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan ele edilen bulguların sonucuna göre ergenlerin duygusal özerklik puanı arttıkça psikolojik gereksinimlerinin ve arkadaşına bağlanma düzeylerinin de arttığı bulunmuştur. Ryan (1995), özerklik algısı ile algılanan ilişki kalitesi arasında genel olarak pozitif bir ilişki olduğunu bulması araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Ergenlerin duygusal özerklik düzeyleri ve temel psikolojik ihtiyaç düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu, ergenlerin duygusal özerklik, temel psikolojik ihtiyaç ve arkadaşına bağlanma alt boyutları arasında cinsiyet değişkenine göre anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveynine bağımlı olmama puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kızların puan ebeveynine bağımlı olmama ortalaması erkeklerin puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin Duygusal Özerklik Ölçeği alt boyutlarından ebeveyni idealleştirme puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Benzer şekilde Çimen (2017) duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi ile ilgili yaptığı araştırma sonucunda duygusal özerkliğin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, yaşanan yer ve aile durumu değişkenlerine göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Güneş (2018) de zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi ile ilgili çalışmasında duygusal özerkliğin idealleştirmeme alt boyutunda cinsiyete göre anlamlı farklılıklar elde etmiştir. Sesli (2014) tarafından araştırılan bir çalışmada ergenlerin özerklik düzeyleri, değer yönelimleri ve kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmanın sonucunda, kız öğrencilerin duygusal özerklik puanlarının, erkek öğrencilerin duygusal özerklik puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çoban (2013) tarafından araştırılan bir diğer çalışmada öğrencilerin bağımsızlık puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya çıkmış ve erkek öğrencilerin puan ortalamaları, kız öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde düşük olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Güvenli ebeveyn bağlanma stilleri olan ergenlerin, güvensiz ebeveyn bağları geliştiren ergenlerden daha güçlü arkadaş bağlanmaları oluşturduğu, bir diğer ifadeyle güvenli ebeveyn-çocuk bağlanma stillerinin, ergenlerin akran bağlanma stillerinde daha fazla güvenliği sağladığı araştırmalar sonucunda görülmüştür (Özen, 2003). Genel olarak, kararsız olarak etiketlediğimiz ve ebeveynlerle ilişkilerinde desteklediğimiz gençlerin profili gelişimsel olgunlaşmayı düşündürmektedir. Her ne kadar bu gençler içsel sıkıntı endeksinde duygusal

özerkliği kanıtlayan ergenlerden daha düşük puan alsalar da psikososyal gelişim ve akademik yeterlilik ölçümlerinde diğer ergenlerden daha düşük puan aldılar (Lamborn & Steinberg, 1993). Yeterlilik, özerklik ve akrabalık ihtiyaçları daha fazla karşılanan ve tatmin olan ergenler, ihtiyaçları daha az karşılanana göre daha fazla yaşam doyumu yaşama eğilimi göstermiştir. Yeterlilikten daha yüksek düzeyde tatmin olan ergenlerin, algılanan stres ve duygusal / davranışsal problemlerle meşgul olma olasılıkları daha düşük bulunmuştur. Öte yandan, özerklik, ilişki ve yeterlilikten daha yüksek düzeyde hayal kırıklığına sahip ergenlerin daha çok algılanan stres ve duygusal / davranışsal problemler yaşama olasılığı daha yüksektir (Phuoc, 2020).

Gençler duygusal özerklik sürecine girerken, sadece yetkinlikteki büyüme fırsatları değil, aynı zamanda kendi kararları ve değerleri için daha fazla sorumluluk alma stresini de yaşarlar (Lamborn ve Steinberg, 1993). Duygusal özerkliği etkileyen faktörlerden biri olan ebeveyn ile ilişkinin duygusal doğası pozitif olduğunda ergenlerin daha sağlıklı olarak duygusal özerklik ihtiyacını karşıladıklarını araştırma sonuçları göstermekte olup bu durumun bireylerin stresli durumlarında koruyucu bir işleve sahip olduğu ifade edilmektedir (Fuhrman & Holmbeck 1995). Armsden ve Greenberg (1987), ebeveynlere ve akranlarına bağlılık kavramını genel bir güven duygusu, yeterli bir iletişim seviyesi ve yabancılaşma duygularının olmamasıdır. Kişisel hedeflerinin yeniden değerlendirilmesi ile ilgili gelecekteki gelişim sorunları veya geleceğe yönelik umutların azalması, özellikle de anneleri içeren ebeveyn ergen ilişkilerinde gerekli ayarlamaların zorluğunu artırabilir. İş rollerine yönelik güçlü bir yönelim hem annelerin hem de babaların ergenlerin özerkliğe doğru hareketlerini olumlu olarak gördükleri anlamına gelebilir (Silverberg & Steinberg, 1990). McBride-Chang ve Chang (1998) ise özerkliği, ebeveynlerden algılanan otoriter ebeveynlik tarzı ve okul başarısı ile negatif ilişkili olarak bulmuşlardır. Benzer şekilde ebeveynlerin anlayış eksikliğinin de ergenlerin özerklik ihtiyacı ile bağlantılı olduğu (Chen & Dornbusch, 1998) ve duygusal özerkliğin olumsuz aile ilişkileri ve ebeveyn güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu sonuçlarına da ulaşılmıştır (Parra & Oliva, 2009).

Özerklik ilişkiyi kolaylaştırır; bir ilişki ne kadar istemli ve özünde motive edildiyse, memnuniyet ve güven ile karakterize edilmesi o kadar olasıdır (Noom, Dekovic & Meeus, 1999). Duygusal özerkliğin yaş, cinsiyet, anne-baba birliktelik durumu ve kardeş sayısı gibi birçok faktöre göre de farklılık gösterdiği görülmektedir (Demir & Karabacak, 2017). Psikososyal gelişim ve akademik yeterlilikteki avantajlarına rağmen, bireyselleştirilmiş ergenler, bağlantılı ergenlerden daha yüksek davranış problemleri ve iç sıkıntı oranları bildirmektedir. Bireyselleştirilmiş ergenler tarafından bildirilen daha yüksek düzeydeki davranış sorunlarının daha yüksek seviyelerde ciddi suçluluktan değil, daha yüksek seviyedeki okul suistimali, uyuşturucu ve alkol kullanımı ve anti sosyal akran baskısına akran uygunluğundan kaynaklandığını göstermektedir. Bu bulgular, bireyselleştirilmiş ergenlerin, belki de çağdaş ergenler arasında normatif olmasına rağmen, yetişkinlerin gözünde sorunlu olduğu bazı faaliyetler de dahil olmak üzere, bağlı ergenlerden daha fazla aktiviteye dahil olduklarını göstermektedir. Bireysel ergenlerin bağlı ergenlere göre daha fazla iç sıkıntı rapor ettikleri bulgusunun daha fazla kaygı, depresyon ve somatik semptomları yorumlaması daha zordur (Lamborn & Steinberg, 1993).

Araştırma sonucunda şu önerilerde bulunulabilir; okul psikolojik danışma ve rehberlik servisleri ergenlerin duygusal özerklik, arkadaşına bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlarını gidermelerine yönelik öğrencilere ve velilere bilgilendirme seminerleri yapabilir. Ayrıca öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerini geliştirmeye yönelik grup rehberliği ve sınıf rehberliği çalışmalarını uygun olabilir. Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ergenler için oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında ergenlerin arkadaşlık ilişkilerinin farklı değişkenler

üzerinden de araştırılması önemli olabilir. Ebeveynlerin ergen bireylerle iletişim, sağlıklı bir şekilde özerkliğini sağlama gibi konularda okullarda ya da okul dışında açılan kurslardaki aile eğitimlerine katılmaları yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Archer, R.P. (2005). *MMPI-A: Assessing adolescent psychopathology*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers.
- Armsden, G. C. and Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-453.
- Çimen, S. (2017). *Duygusal özerklik kazanımında benlik saygısı ve karar verme stillerinin etkilerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çoban, A. E. (2013). Türkiye’de ergenlerin duygusal özerkliklerinin bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38 (169).
- Demir, M., & Karabacak, A. (2017). Ergenlerin duygusal özerkliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 427-442.
- Eneçcan, F. N., Şahin, E. M., Erdal, M., Aktürk, Z. ve Kara, M. (2011). Edirne şehir merkezindeki lise öğrencilerinde riskli sağlık davranışlarının değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 10, 687-700.
- Ercan, H. (2015). Ergenler için arkadaşına bağlanma ölçeğinin psikometrik özellikleri ve uyarlama çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 38, 227-240.
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fuhrman, T., ve Holmbeck, G. N. (1995). A contextual-moderator analysis of emotional autonomy and adjustment in adolescence. *Child Development*, 66(3), 793-811.
- Karabacak, A., ve Demir, M. (2017). Özerklik, bağlanma stilleri, bilinçli farkındalık ve duygu düzenleme arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 271-291.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Lamborn, S. D., & Steinberg, L. (1993). Emotional autonomy redux: Revisiting Ryan and Lynch. *Child Development*, 64(2), 483-499.
- Noom, M. J., Dekovic, M., ve Meeus, W. H. J. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: A double-edged sword? *Journal of Adolescence*, 22(6), 771-783.
- Özdemir, Y., Tunçer, İ., Yavuz, G. ve Özdemir, M. (2015). Ergen Öğrencilerin Okulda Temel Psikolojik Gereksinimleri Ölçeği'nin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 16(2), 441-458.

- Özen, D. Ş. (2003). Ergenlerde ebeveyne bağlanma tarzının sosyal cinsiyet rolü ve arkadaşla bağlanma tarzı üzerindeki etkisi. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 11(4),303-309.
- Parra, A., ve Oliva, A. (2009). A longitudinal research on the development of emotional autonomy during adolescence. *The Spanish Journal of Psychology*, 12(1), 66-75.
- Phuoc, C. T. N. (2020). Basic psychological need satisfaction and frustration Scale - Adolescents (THE BPNSFS-A): Validity in the Vietnamese context. *Asia-Pacific Social Science Review*, 20(3), 76–88.
- Ryan, R. M., ve Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60(2), 340-356.
- Sandhu, D., ve Kaur, D. (2012). Adolescent problem behaviour in relation to emotional autonomy and parent-child relationship. *Canadian Social Science*, 8(1), 29-35.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E., & Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi (Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü örneği). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 149-156.
- Sesli, Ç. (2014). *Ortaöğretim öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile değer yönelimleri ve kendini ayarlama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Steinberg, L., ve Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child development*, 57, 841-851.
- Tatar, A., Bildik, T., Yektaş, Ç., Hamidi, F. ve Özmen, H. E. (2016). Duygusal özerklik ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve klinik başvurusu olmayan ergen öğrencilerde duygusal özerkliğin incelenmesi. *Nobel Medicus*, 12(1), 39-48.
- Tian, L., Chen, H., ve Huebner, E. S. (2014). The longitudinal relationships between basic psychological needs satisfaction at school and school-related subjective well-being in adolescents. *Social Indicators Research*, 119(1), 353-372.
- Tian, L., Han, M. ve Huebner, E. S. (2014). Preliminary development of the Adolescent Students' Basic Psychological Needs at School Scale. *Journal of Adolescence* 37, 257–267.

KALKINMA AJANSI DESTEKLERİNİN MSGUT VE BOBİ FRS KAPSAMINDA MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

İlknur ESKİN¹

Özet

Kalkınma Ajansları bölgeler arası eşitsizliklerin azaltılmasını ve bölgesel kalkınmanın sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda mali destek şeklinde doğrudan finansman desteği, güdümlü proje desteği, faiz desteği ve teknik destek programlarıyla destekler sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, kalkınma ajansı desteklerinin Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği (MSUGT) ve Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) kapsamında muhasebeleştirilmesini incelemektir. Bu kapsamda, kalkınma ajansının destekleri örnek olay yöntemi ile incelenmiştir. MSUGT ve BOBİ FRS’de devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde gelir yaklaşımını benimsenmektedir. BOBİ FRS’de devlet teşvikleri koşullu ve koşulsuz olarak sınıflandırılmakta ve bu sınıflandırma dikkate alınarak muhasebeleştirilmektedir. Koşulsuz destekler, MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında doğrudan gelir hesabına kaydedilmektedir. Koşullu destekler, MSUGT kapsamında tahsil edilen kısmı gelir hesabına kaydedilmektedir. BOBİ FRS’de devlet teşviki, teşvikin elde edildiği andan teşvik koşulunun yerine getirilmesine kadar sürede finansal durum tablosunda “ertelenmiş gelirler” hesabına kaydedilmektedir. Teşvik koşulu yerine getirildiğinde “ertelenmiş gelirler” hesabındaki tutar kâr veya zarar hesabına gelir olarak aktarılmaktadır. Ayrıca, her iki muhasebe sisteminde kullanılan hesaplar farklı olmakla birlikte, destekler esas faaliyetlerden gelir olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Devlet Teşvikleri, Kalkınma Ajansı Destekleri, MSUGT, BOBİ FRS

ACCOUNTING OF DEVELOPMENT AGENCY SUPPORTS WITHIN THE SCOPE OF GCASA AND LMEs FRS

Abstract

Development Agencies aim to reduce interregional inequalities and to provide regional development. For this purpose, supports are provided in the form of financial support, interest support and technical support programs. The aim of this study is to examine accounting records of development agency supports within the scope of General Communique on Accounting System Application (GCASA) and the Financial Reporting Standard for Large and Medium Enterprises (LMEs FRS). In this context, the financial support provided by the development agency was examined through case study method. GCASA and LMEs FRS have adopted the income approach in the accounting records of government grants. The grants are classified as conditional and unconditional in the LMEs FRS and records are accounted accordingly. As a result of the study, it is determined that the financial support provided by the development agency is directly recorded in the income account within the scope of GCASA and

¹ Dr, Öğretim Üyesi Trakya Üniversitesi, Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Muhasebe ve Finans Yönetimi Bölümü, Edirne, TÜRKİYE, <https://orcid.org/0000-0003-2306-7315>.

LMEs FRS at the term of receipt because of the unconditional support. Government grant in LMEs FRS is recorded in “deferred income” account on finance table during the period from grant receipt to fulfilment of requirements. When the grant requirements are fulfilled, the amount in deferred income account is transferred to profit or loss account as revenue. In addition, it has been determined although the accounts used in both accounting systems are different, the supports are evaluated as real operating incomes.

Key Words: Government Grants, Development Agency Supports, GCASA, LMEs FRS

1. GİRİŞ

OECD’ye göre teşvik, bir yatırımın maliyetini veya potansiyel kârını etkileyerek veya yatırım ile ilgili risklerini değiştirerek yatırımın büyüklüğünü, bölgesini ve sektörünü etkilemek için hazırlanan hükümet önlemleridir (Dağ & Çelik, 2018: 871). Teşvikler genel olarak, belirli ekonomik faaliyetlerin diğerlerinden daha hızlı gelişmesini sağlamak için kamu tarafından çeşitli yöntemlerle sağlanan maddi, mali olmayan destek, yardım ve özendirme olarak tanımlanabilir (Gülmez & Yalman, 2010: 236).

Devlet teşviklerinin en önemli amacı, ülke ekonomisinin kalkınması için kaynakların etkin kullanılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda, sürdürülebilir ekonomi ve büyüme gibi ekonomik hedeflerin yanı sıra bölgesel gelir dağılımındaki eşitsizlikler, göç ve çevre gibi sorunların çözümü için çeşitli teşvik ve destek mekanizmaları kullanılmaktadır. Ayrıca, bölgelerin ekonomik yapılarının güçlendirilmesi için kalkınma ajansları aracılığıyla kırsal ve yerel kalkınma hedeflenmektedir. Ajanslar, bölge planları doğrultusunda ve bütçe yılını dikkate alarak bölgede hangi alanlara hangi aktörlerin destek vereceğini belirlemektedirler.

BOBİ FRS’de devlet teşvikleri “*faaliyet konularıyla ilgili belirli şartların karşılanması durumunda, kaynak transferi şeklinde işletmelere yapılan devlet yardımları*” olarak tanımlanmıştır. MSUG’de ise devlet teşvikleri kavramı açıklanmamış, sadece işletmenin kullanacağı devlet teşviklerinin Tekdüzen Hesap Planı’nda “602 Diğer Gelirler” hesabında izleneceği belirtilmiştir.

Çalışmada, mali destek kapsamında proje teklif çağrısı sonucunda ajans tarafından sağlanan mali destek ve güdümlü proje destek ele alınmıştır. Bu desteklerle ilgili oluşturulan örnek olay üzerinden desteklerin MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında muhasebeleştirilmesi incelenmiştir. Ayrıca, devlet teşviklerinin “Diğer Gelirler” hesabında veya “Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirilmesinin işletmenin brüt satış kârı ve faaliyet kârı üzerindeki etkisi örnek uygulamada değerlendirilmiştir. Çalışmanın diğer bölümlerinde sırasıyla kalkınma ajanslarının yapısı ve bölgesel kalkınmadaki rolü, literatür ve devlet teşvikleri MSUGT ve BOBİ kapsamında açıklanmış, daha sonra konu örnek olay çalışması yöntemine göre incelenmiştir.

2. KALKINMA AJANSLARI VE BÖLGESEL KALKINMA

Küreselleşme ile birlikte bölgelerin rekabette farklılaşması fikri ön plana çıkmış ve bölgelerin önemi artmıştır. Bu durum, bölgelerde işbirliği ve eşgüdümü sağlanması gibi faaliyetlerde bulunan bölgesel kalkınma ajanslarının kurulmasına yol açmıştır (Akbulut,2018: 60). Türkiye’de bölgesel düzeyde çalışmalar Avrupa Birliği’ne katılım süreci ile birlikte başlamıştır. Avrupa Birliği’nin sunduğu teşvik fonlarından yararlanmak ve Birliğin Bölgesel politikalarına uyum sağlamak amacıyla bu yönde çalışmalara ağırlık vermiştir (Ultan & Saygın, 2016: 72).

Ülkemizde Kalkınma ajanslarının yasal yapısı “5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun” ile oluşturulmuştur. Kalkınma ajanslarının; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirliğini geliştirmek, kaynakların verimli ve etkin kullanılmasını sağlayarak ulusal kalkınmada öngörülen politikalar doğrultusunda bölgesel kalkınmayı hızlandırmak, sürdürülebilirliği sağlamak, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak gibi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır (Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Sayı 4, madde 188). Ajansların mali yapısı, gerçekleştirilen projeler kapsamında devlet tarafından tahsis edilen ödenek aktarımları yoluyla oluşmaktadır (Yılmaz & Yıldız, 2020:501). Kalkınma ajanslarının genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Köksal & Köse, 2018:1099):

- Kalkınma ajansları gücünü kamudan almaktadır.
- Ajansların faaliyetleri coğrafi bir bölgeyi kapsamaktadır.
- Ajans bölge hedeflerini net olarak ortaya koyabilmektedir.
- Ajans uyguladığı politikalar ile bölgede yer alan aktörlerle koordinasyonu sağlamaktadır.
- Bölgenin geliştirilmesi ve endüstriyel alt yapının oluşturulması amacıyla işletmelere rehberlik hizmeti sunmaktadır.

Ülkemizin 26 bölgesinde kurulan kalkınma ajansları hem ulusal hem de bölgesel olarak ekonomik, sosyal ve kırsal kalkınmada önemli rollere sahiptir. Kalkınma ajansları, kaynakların bölgeler arasında adil dağılımını sağlamak, ekonomik faaliyetleri dengelemek için bölgeye yatırım teşvikleri ve kamu yatırımlarının aktarılmasına yönelik faaliyetler yürütmektedir (Ulatan & Saygın, 2016, s.72).

Ajanslar, sorumlu oldukları bölgeye mali destek şeklinde doğrudan finansman desteği (fizibilite, proje teklif çağrısı, güdümlü proje çağrısı), faiz desteği ve teknik destek programlarıyla desteklemektedirler. Doğrudan mali destekler, ajansların faaliyetlerini kesintisiz devam edebilmesi amacıyla sundukları desteklerdir. Ayrıca, ar-ge, inovasyon ve girişimciliğin tabana yayılması, rekabet kapasitesinin geliştirilmesi, bölgenin tanıtılması amacıyla bölge aktörleri ile iş birlikleri yapmaktadırlar (Demircioğlu & Demircioğlu, 2014: 184; Yılmaz & Yıldız, 2020: 503).

Kalkınma ajansları yatırımları teknolojik yatırımlara yönlendirerek teknolojik yatırımlara ağırlık verilmesine, mali destek programlarıyla ihracat kapasitesinin artırılmasını sağlamaktadır. Proje yararlanıcılarına finansman sağlayarak tasarrufların yatırıma yönlendirilmesini, stratejik analizler yaparak bölgede kümelenme potansiyeline sahip sektörlerin belirlenmesine katkıları sağlamaktadır. Ajanslar, bu faaliyetleriyle gayri safi yurtiçi hasıla artışında doğrudan veya dolaylı olarak etkin oldukları ifade edilebilir (Erbaş, 2014:104-105).

3. LİTERATÜR

Literatürde devlet teşviklerinin muhasebe standartları kapsamında muhasebeleştirme esaslarını inceleyen çalışmalar yoğunluktadır. Devlet teşvikleri ile ilgili çalışmaların büyük bir bölümünde “TMS 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı”na göre muhasebeleştirilme ilkeleri dikkate alınmıştır. Ulusan (2008), Tekşen (2010), Zeytinoğlu ve Gönen (2015), Çelik vd. (2015), Onay (2016), Karasioğlu ve Kınalı (2017), Onur (2020) yaptıkları çalışmada devlet teşviklerini TMS 20 kapsamında

muhasabeleştirmesini açıklamışlardır. Tuncez ve Aktaş (2016) turizm sektörüne yönelik devlet teşviklerini, Yılmaz (2014), Temelli (2019) tarımsal faaliyetlere yönelik devlet teşviklerini TMS 20 kapsamında muhasabeleştirilmesini örneklerle açıklamışlardır. Bu çalışmalarda TMS 20 kapsamında devlet teşviklerinin muhasabeleştirilmesinde kullanılan “gelir yaklaşımı” ve “sermaye yaklaşımı” örneklerle ele alınmıştır. Gelir yaklaşımında, devlet teşviklerinin kar ya da zararda muhasabeleştirildiği, sermaye yaklaşımında teşvikin kazanılmış bir gelir olarak düşünülmemesi gerektiğinden finansal durum tablosuna muhasabeleştirildiği ifade edilmiştir.

Bazı çalışmalarda ise devlet teşviklerinin muhasabeleştirilmesi MSUGT, TMS, BOBİ FRS açısından karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Altınkaynak ve Doğan (2020) turizm sektörüne uygulanan teşvikleri MSGUT, TMS 20 ve BOBİ FRS açısından karşılaştırmalı olarak örneklerle incelemiştir. Çalışmada, finansal raporlama çerçevelerindeki farklılıkların teşviklerin muhasebe kayıtlarında farklılıklara neden olduğu ve bu durumun finansal tabloların gerçeğe uygun, karşılaştırılabilir olma özelliğini zedelediği vurgulanmıştır. Dinç ve Yıldırım (2020), MSGUT, TMS 20 ve BOBİ FRS çerçevesinde devlet teşviklerini incelemişler ve örneklerle muhasabeleştirilmesini açıklamışlardır. Çalışmada üç sistemde devlet teşviklerinin muhasabeleştirilmesinde gelir yaklaşımının benimsendiği ve mevzuat izin vermesi durumunda sermaye yaklaşımının kullanılabileceği belirtilmiştir. Yazarkan ve Soğuksu (2020), KOSGEB tarafından sağlanan desteklerin MSGUT, TMS 20 ve BOBİ FRS kapsamında muhasabeleştirilmesini örnek olay yöntemi kullanarak açıklamışlardır. Çalışmada, koşulsuz desteklerin MSUGT ve BOBİ FRS’ye göre gerçekleştiği dönemde gelir olarak kaydedilmesinin, TMS 20’ye göre ise ait oldukları dönemde sistematik olarak gelir hesabına yazılmasının uygun olacağı belirtilmiştir. Devlet teşviklerini üç muhasebe uygulamaları kapsamında karşılaştırmalı olarak inceleyen çalışmaların vurguladığı ortak nokta, devlet teşviklerinin MSUGT kapsamında “602 Diğer Gelirler” hesabında muhasabeleştirilmesinin gerçeğe uygun bilgi sunmadığıdır. Bu hesapta, teşvikler muhasabeleştirildiğinde işletmenin esas ticari faaliyetlerinden elde edilen gelir olarak kabul edildiği ve bunun da paydaşların yanlış kararlar almasına neden olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca çalışmalarda, TMS 20 kapsamında devlet teşviklerinin muhasabeleştirilmesinde “gelir yaklaşımı” ve “sermaye yaklaşımı” olarak iki farklı yaklaşımın yer almasının finansal tablolarda karşılaştırılabilir bilgi sağlanmasında sorunlar yaratabileceği belirtilmiştir.

4. MSGUT VE BOBİ FRS KAPSAMINDA DEVLET TEŞVİKLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Maliye Bakanlığı, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 175. ve mükerrer 257. maddelerinde verilen yetkiye bağlı olarak I No.lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğini (MSUGT) hazırlamıştır. Bu tebliğ, 26 Aralık 1992 tarihinde 21447 sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. MSUGT’de muhasebenin temel kavramları, muhasebe politikalarının açıklanması, mali tablolar ilkeleri, mali tabloların düzenlenmesi ve sunulması ile tekdüzen hesap çerçevesi hesap planı ve işleyişi konularında düzenlemeler yer almaktadır.

MSUGT’de devlet teşviklerinin muhasabeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması ile ilgili açıklama “Tekdüzen Hesap Çerçevesi, Hesap Planı ve Hesap Planı Açıklamaları” kısmında yapılmıştır. Burada devlet teşviklerinin “brüt satışlar” hesap grubu içerisinde yer alan “Diğer Gelirler” hesabında izlenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tebliğde “Diğer gelirler” hesabının kullanışı şu şekilde açıklanmıştır: “*İşletmenin korunması, ihracatı teşvik ya da hükümet politikasına uyma zorunluluğu karşısında oluşan işletmenin faaliyet hasılatındaki düşüklüğü veya faaliyet zararını gidermek için, sermaye*

katkısı niteliğinde olmayan, mali yardımlar (sübvansiyonlar), devletin bazı malları vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülüklerden istisna etmesi yoluyla yaptığı yardımlar (vergi iadeleri) ve satış tarihindeki vade farkları, ihracatla ilgili fiyat istikrar destekleme primi vb.. hasılat kalemleri bu hesapta izlenir” (www.gib.gov.tr).

Bağımsız denetime tabi olup TMS/TFRS uygulamayan işletmeler MSUGT’ya ilave olarak Türk Ticaret Kanunu uyarınca finansal tablolarını BOBİ FRS’ye göre hazırlaması gerekmektedir (Doğan, 2018:117). BOBİ’ler için Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ, 1 Ocak 2018 tarihi ve sonrasında başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere 29 Temmuz 2017 tarihinde 30138 sayılı Resmî Gazete yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

BOBİ FRS’nin 16. Bölümünde, devlet teşviklerinin ve devlet dışındaki taraflarca sağlanan yardımlara ilişkin muhasebe ilkeleri düzenlenmiştir. Standartta devlet teşviklerinin amacı, belirli koşulları sağlayan işletmelere ekonomik fayda sağlanması olarak belirtilmiştir. Bu nedenle, genel ticaret koşullarının iyileştirilmesi için devletin geniş bir kitleye sağladığı dolaylı katkılar, devlet teşviki olarak değerlendirilmemektedir. Standartta devlet tarafından sağlanan ve önceden belirlenen koşullar yerine getirildiğinde devlet tarafından vazgeçilen krediler ile faiz oranı piyasa faiz oranının altında olan devlet kredisinden sağlanan fayda devlet teşviki olarak değerlendirilmektedir (BOBİ 16, paragraf 2-5).

Standart, teşvik kapsamına girmeyen işlemleri açıklamıştır. Buna göre, devlet teşvikleri makul bir biçimde bir değere dayandırılmayan devlet yardımlarını ve devlet ile yapılan normal ticari işlemleri kapsamamaktadır. Ayrıca, standart kurumlar vergisi istisnası, yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman uygulamaları ve indirimli vergi oranları gibi vergi uygulamalarını da teşvik kapsamında değerlendirmemektedir (BOBİ 16, paragraf 3-4).

BOBİ FRS’de devlet teşvikleri koşullu ve koşulsuz teşvikler olarak iki grupta sınıflandırılır ve bu sınıflandırma dikkate alınarak muhasebeleştirilir. Koşulsuz teşvikler, teşvik alınmadan önce koşulların yerine getirildiği veya herhangi bir koşul gerektirmeyen teşviklerdir. Bu teşvik, alındığında kâr veya zarar hesabında muhasebeleştirilir. Koşullu teşviklerde ise, gelecekte performans şartlarının yerine getirilmesi gereken teşviklerdir. Bu teşvikler alındıklarında, performans şartları yerine getirinceye kadar finansal durum tablosunda “ertelenmiş gelirler” kaleminde gösterilir. Performans şartları yerine getirildiğinde kâr veya zarar hesabına gelir olarak aktarılacak tutar bu hesabın alacağına kaydedilir (BOBİ 16, paragraf 7).

Standartta devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde varlığın gerçeğe uygun değer üzerinden ölçüleceği belirtilmiştir. Ancak, devletten piyasa faiz oranından düşük bir faiz ile kredi alındığında devlete yapılacak geri ödemelerin piyasa faiz oranıyla iskonto edilerek hesaplanan bugünkü değer üzerinden ölçüleceği ve bu tutarın finansal durum tablosunda “diğer finansal yükümlülükler” kalemine kaydedileceği belirtilmiştir. Diğer finansal yükümlülükler kalemine kaydedilen tutar ile devletten alınan kredi tutarı arasındaki farkın devlet teşviki olarak muhasebeleştirileceği ifade edilmiştir (BOBİ 16, paragraf 8-9).

5.MSGUT VE BOBİ FRS GÖRE KALKINMA AJANSI DESTEKLERİNE İLİŞKİN MUHASEBE UYGULAMALARI

Bu bölümde çalışmanın amacı, yöntemi açıklanmış, MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında devlet teşvikleri örnek uygulamalarla incelenmiştir.

5.1. Çalışmanın Amacı ve Yöntem

Çalışmanın amacı, kalkınma ajansları tarafından sağlanan desteklerin MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında muhasebeleştirilmesini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda Trakya Kalkınma Ajansı'nın kurumsal web sayfasından yayınlanan desteklere ilişkin dokümanlar incelenmiştir. Çalışmada, mali destek kapsamında proje teklif çağrısı sonucunda ajans tarafından sağlanan mali destek ve güdümlü proje destek ele alınmıştır. Bu desteklerle ilgili oluşturulan örnek olay üzerinden desteklerin MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında muhasebeleştirilmesi açıklanmıştır. Ayrıca, devlet teşviklerinin “Diğer Gelirler” hesabında veya “Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirilmesinin işletmenin brüt satış kârı ve faaliyet kârı üzerindeki etkisi örnek uygulamada açıklanmıştır.

Ajans tarafından sağlanan doğrudan finansman desteği, ağırlıklı olarak proje teklif çağrısı programıyla sağladığı desteği içermektedir. Doğrudan finansman desteği, genellikle teklif çağrısı sonucunda kalkınma ajansı tarafından sağlanan geri ödemesiz desteği içermektedir (Yılmaz & Yıldız, 2020: 504). Ajans, proje teklif çağrısı programında, kurumları bölge planı kapsamında önceden belirlenen konu ve şartlara uygun proje sunmaya davet etmektedir. Başvuru sahiplerinin projelerinin ajans tarafından belirlenen usul ve esaslara göre uygun görülmesi halinde o proje desteklenmektedir. Güdümlü proje destek programı ise, ajansın bölgesel kalkınma için önemli gördüğü alanlarda yapılan projeleri desteklediği programdır. Ajans bu destekte projeye ilişkin fikri ve genel çerçeveyi oluşturduktan sonra projeyi uygulayacak muhtemel aktörleri belirlemektedir (www.trakyaka.org.tr).

5.2. Örnek Uygulamalar ve Çözümleri

Bu bölümde devlet teşvikleri ile ilgili örnekler MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında çözümlenmiştir.

Örnek 1: İDA Sağlık Hizmetleri A.Ş. hastanesinin bünyesinde obezite merkezi açılması amacıyla “sağlık turizmi” kapsamında proje hazırlamış ve proje Trakya Kalkınma Ajansının proje teklif çağrısı kapsamında mali destek programından yararlanmaya hak kazanmıştır. Projenin süresi bir yıl olup, proje bütçesinde belirtilen kalemlere ilişkin işlemlere başlanmıştır. Bu işlemler aşağıda açıklanmış ve muhasebe kayıtları MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında çözümlenmiştir.

1. Şirket obezite merkezi için 15 Haziran 2020 tarihinde endoskopi cihazı ve vücut kitle indeks ölçüm cihazını 025 nolu fatura ile 300.000 TL'ye Truva Medikal Cihazları Sanayi ve Ticaret Şirketinden vadeli olarak satın almıştır. Şirket fatura bedelini bir ay sonra ödemiş ve bu bedeli kalkınma ajansından iki ay sonra tahsil etmiştir.

15.06.20XX		Borç	Alacak
253 TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR		300.000,00	
253.01. Teşvik Kapsamında Alınan Cihazlar		300.000,00	
320.SATICILAR			300.000,00
320.01. Truva Medikal San.Tic.Ltd			
cihaz alımı			

15.07.20XX		Borç	Alacak
320.SATICILAR		300.000,00	
320.01. Truva Medikal San.Tic.Ltd.Ş		300.000,00	
102 BANKALAR			300.000,00
102.01. İş Bankası Vadesiz mevduat			300.000,00
ödeme			

Yukarıdaki ilk kayıt cihazların vadeli satın alınmasını, ikinci kayıt firmaya ödeme yapılmasını, üçüncü kayıt kalkınma ajansından cihazların fatura bedelinin tahsil edilmesini göstermektedir. Bu muhasebe kayıtları BOBİ FRS ve MSUGT kapsamında aynı olacaktır.

BOBİ FRS'ye göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

15.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		300.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat		300.000,00	
644. ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			300.000,00
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

BOBİ FRS'de devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde gelir yaklaşımı benimsenmiştir. Standartta, koşulsuz teşviklerin alındığı anda kâr veya zararda muhasebeleştirilebileceği belirtilmiştir. Şirketin kalkınma ajansından aldığı destek koşulsuz ve işletmenin faaliyet konusu ile ilgili olmasından dolayı taslak hesap planında yer alan "644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar" hesabına kaydedilmiştir.

MSUGT' a göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

15.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		300.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat		300.000,00	
602. DİĞER GELİRLER			300.000,00
602.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

MSUGT'a göre devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde gelir yaklaşımı benimsenmiş ve teşviklerin "602 Diğer Gelirler" hesabında izleneceği belirtilmiştir. Bu teşvik, satışlarla

ilgili olmadığından “602 Diğer Gelirler” hesabı yerine “649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

2. Şirket, projenin hedef kitleye ve bölge paydaşlarına duyurulması için yerel bir basın şirketiyle anlaşma yapmıştır. Anlaşma kapsamında basın şirketi obezite merkezini TV, gazete ve internet sayfasında bir ay boyunca reklamını yapacaktır. 25 Temmuz 2020 tarihinde Basın şirketi hizmeti karşılığı olarak 7.000 TL tutarındaki faturayı düzenlemiştir. Şirket fatura bedelini bir ay sonra ödemiş ve bu bedeli kalkınma ajansından iki ay sonra tahsil etmiştir.

25.07.20XX		Borç	Alacak
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ		7.000,00	
740.10. Obezite Merkezi Hizmet Üretim M.		7.000,00	
320.SATICILAR			7.000,00
320.02. Basın şirketi			7.000,00
tanıtım gideri			

25.08.20XX		Borç	Alacak
320.SATICILAR		7.000,00	
320.02. Basın şirketi		7.000,00	
102 BANKALAR			7.000,00
102.01. İş Bankası Vadesiz mevduat			7.000,00
ödeme			

Yukarıdaki ilk kayıt tanıtım faturasının vadeli kayıt yapılmasını, ikinci kayıt firmaya ödeme yapılmasını, üçüncü kayıt kalkınma ajansından fatura bedelinin tahsil edilmesini göstermektedir. Bu muhasebe kayıtları BOBİ FRS ve MSUGT kapsamında aynı olacaktır. BOBİ FRS’ye göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

25.09.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		7.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat		7.000,00	
644. ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			7.000,00
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P.			
desteğin tahsil edilmesi			

BOBİ FRS’ye göre yapılan muhasebe kaydında alınan destek “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına kaydedilmiştir.

MSUGT’ a göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

MSUGT'a göre yapılan muhasebe kaydında alınan teşvik "602 Diğer Gelirler" hesabına kaydedilmiştir. Bu teşvik satışlarla ilgili olmadığından "602 Diğer Gelirler" hesabı yerine "649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar" hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

Şirketin proje bütçesinde gösterilen ve kalkınma ajansı tarafından onaylanan konferans, seminer giderleri ile elektrik, su ve ısınma giderleri de yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda muhasebeleştirilecektir.

3. Obezite merkezinde tedavi olmak için gelen hastaların Çorlu havalimanından Edirne'ye ulaşımının sağlanması amacıyla bir ulaşım şirketi ile anlaşma yapılmış. 17 Ağustos 2020 tarihinde Ulaşım şirketi hizmeti karşılığı olarak (belirlenen sefer sayılarına göre) 3.000 TL tutarındaki faturayı düzenlemiştir. Şirket fatura bedelini bir ay sonra ödemiş ve bu bedeli kalkınma ajansından iki ay sonra tahsil etmiştir.

17.08.20XX		Borç	Alacak
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ		3.000,00	
740.10. Obezite Merkezi Hizmet Üretim M.		3.000,00	
320.SATICILAR			3.000,00
320.03. Ulaşım şirketi			3.000,00
ulaşım gideri			

17.09.20XX		Borç	Alacak
320.SATICILAR		3.000,00	
320.02.Basın şirketi		3.000,00	
102 BANKALAR			3.000,00
102.01. İş Bankası Vadesiz mevduat			3.000,00
ödeme			

Yukarıdaki ilk kayıt ulaşım faturasının vadeli kayıt yapılmasını, ikinci kayıt firmaya ödeme yapılmasını, üçüncü kayıt kalkınma ajansından fatura bedelinin tahsil edilmesini göstermektedir. Bu muhasebe kayıtları BOBİ FRS ve MSUGT kapsamında aynı olacaktır.

BOBİ FRS'ye göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

17.10.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		3.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat		3.000,00	
644. ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			3.000,00
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

Şirketin kalkınma ajansından aldığı teşvik” 644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına kaydedilmiştir.

MSUGT’ a göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

17.10.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		3.000,00	
102.01.İş Bankası vadesiz mevduat		3.000,00	
602. DİĞER GELİRLER			3.000,00
602.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

MSUGT’a göre yapılan muhasebe kaydında alınan teşvik “602 Diğer Gelirler” hesabına kaydedilmiştir. Bu teşvik satışlarla ilgili olmadığından “602 Diğer Gelirler” hesabı yerine “649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

4. Proje kapsamında kilit personel olarak tanımlanan (projenin uygulanmasında doğrudan sorumlu kişi) diyetisyen Ayşe Çalışkan 1 Haziran 2020 tarihinde obezite merkezinde tam zamanlı çalışmak üzere işe başlamıştır. Personelin brüt ücreti 3.500 TL’dir, personel bekârdır. Personelin ücret hesaplamaları aşağıdaki gibidir:

ÜCRET HESAPLANMASI	
Brüt Ücret	3.500,00
SGK İşçi P. (%14)	490,00
İşsizlik Sigortası İşçi P. (%1)	35,00
Gelir Vergisi Matrahı	2.975,00
Gelir Vergisi (%15)	446,25
Asgari Geçim İndirimi	226,73
Damga Vergisi (%0,759)	26,57
Kesintiler Toplamı	771,09
Net Ücret	2.728,91
PERSONELİN MALİYETİ	
Brüt Ücret	3.500,00
SGK İşveren Payı (%20,5)	717,50
İşsizlik Sigortası İşveren Payı (%2)	70,00
Maliyet	4.287,50

BOBİ FRS’ye göre yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

30.06.20XX		Borç	Alacak
740 HİZMET ÜRETİM MALİYETİ		4.287,50	
740.10. Obezite Merkezi Hizmet Üretim M.		4.287,50	
136.DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		226,73	
335.PERSONELE BORÇLAR			2.728,91
361.SORUMLU SIFATIYLA			
ÖDENECEK VERGİLER			446,25
364.ÖDENECEK DİĞER			
VERGİLER			26,57
365.ÖDENECEK SOSYAL			
GÜVENLİK KESİNTİLERİ			1.312,50
<i>ücret tahakkuku</i>			

30.06.20XX		Borç	Alacak
361 SORUMLU SIFATIYLA			
ÖDENECEK VERGİLER		226,73	
136 DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR			226,73
<i>Asagari geçim indirimini GV'den mahsup edilmesi</i>			

01.07.20XX		Borç	Alacak
335.PERSONELE BORÇLAR		2.728,91	
102 BANKALAR			2.728,91
<i>bankadan personel ücretin ödenmesi</i>			

23.07.20XX		Borç	Alacak
361 SORUMLU SIFATIYLA			
ÖDENECEK VERGİLER		219,52	
364.ÖDENECEK DİĞER VERGİLER		26,57	
365.ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNT.		1.312,50	
102.BANKALAR			1.558,59
<i>vergi ve sigortanın ödenmesi</i>			

25.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		4.287,50	
102.01.İş Bankası vadesiz mevduat		4.287,50	
644. ESAS FAALİYETLERDEN DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			4.287,50
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

Yukarıdaki kayıtlar işçi ücret tahakkukunu, AGİ'nin gelir vergisinden mahsubunu, işçi ücretinin, vergilerinin ve sigortasının ödenmesini ve kalkınma ajansından işçi ücret maliyetinin tahsil edilmesini göstermektedir. Şirketin kalkınma ajansından aldığı teşvik” 644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına kaydedilmiştir.

MSUGT’de muhasebe kayıtlarında kullanılan hesap planı "Tekdüzen Muhasebe Çerçevesi, Hesap Planı ve Hesap Planı Açıklamaları" olacağından, kullanılacak hesaplarda farklılıklar olacaktır. MSUGT’ye göre ücretlerden hesaplanan Gelir Vergisi ve Damga Vergisi “360 Ödenecek Vergi ve Fonlar” hesabına, SGK Primi ve İşsizlik Sigortası Primi “361 Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri” hesabına kaydedilecektir.

MSUT’a göre şirketin tahsil ettiği teşvik ile ilgili kayıt aşağıdaki gibi olacaktır:

25.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		4.287,50	
102.01.İş Bankası vadesiz mevduat		4.287,50	
602. DİĞER GELİRLER			4.287,50
602.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

MSUGT’a göre yapılan muhasebe kaydında alınan teşvik “602 Diğer Gelirler” hesabına kaydedilmiştir. Bu teşvik satışlarla ilgili olmadığından “602 Diğer Gelirler” hesabı yerine “649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

Örnek 2: Truva Turizm Ticaret A.Ş. bölge halkı tarafından üretilen yöresel ürünlerin ticaretleştirilmesi ve pazar fırsatlarının yaratılması amacıyla “ sosyal girişimcilik ” projesi hazırlamış ve Trakya Kalkınma Ajansının güdümlü proje destek² programına başvurmuştur. Şirket 3 ayda toplam 100.000 TL mali destek almaya hak kazanmıştır. Ajans, şirkete programının başında 50.000 TL ödeme yapmıştır. Kalan tutarın ödenmesi için projede belirtilen yöre halkına verilecek eğitimin tamamının verilmesi koşulunu getirmiştir.

Şirket 50.000 TL’lik mali desteği programın başında, kalan tutarıda 3.ayın sonunda şartı yerine getirdiğinde tahsil etmiştir.

² Güdümlü proje destek programı, koşullu bir destek programı değildir. Bu destek, örnek 2’de koşullu destek olarak varsayılmış ve çözümüne göre yapılmıştır.

BOBİ FRS'ye göre yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır.

01.10.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		50.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat			
136. DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		50.000,00	
136.01. Koşullu Alacaklar			
644. ESAS FAALİYETLERDEN			50.000,00
DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P.			
382. ALINAN DEVLET TEŞVİKLERİ			50.000,00

Yukarıdaki koşullu desteğin muhasebe kaydında, tahsil edilen desteğin tutarı “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına kaydedilmiş, şirketin şartı yerine getirmesi durumunda tahsil edilecek tutar finansal durum tablosunda “382 Alınan Devlet Teşvikleri” hesabına kaydedilmiştir. İkinci ayda şarta bağlı olarak tahsil edilecek alacak itibari değeri ile kaydedilmiştir. BOBİ FRS'ye göre alacağın vadesi bir yıl veya daha uzun olması durumunda alacak itfa edilmiş değeri üzerinden muhasebeleştirilir. Örnek olayda alacağın vadesi 3 ay olmasından dolayı itibari değeri ile muhasebeleştirilmiştir.

MSUGT' a göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

25.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		50.000,00	
102.01. İş Bankası vadesiz mevduat		50.000,00	
602. DİĞER GELİRLER			50.000,00
602.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

MSUGT'a göre ise, sadece tahsil edilen 50.000 TL muhasebeleştirilecek, şarta bağlı kalan tutar dipnotta belirtilecektir. Buna göre, ilk alınan teşvik tutarı olan 50.000 TL “602 Diğer Gelirler” hesabına kaydedilecektir. Bu teşvik satışlarla ilgili olmadığından “602 Diğer Gelirler” hesabı yerine “649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

Teşvik ile ilgili koşulun 3.ayın sonunda yerine getirilmesi sonucunda tahsil edilen teşvikin BOBİ FRS'ye göre yapılacak kayıtlar aşağıdaki gibi olacaktır:

31.12.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		50.000,00	
102.01.İş Bankası vadesiz mevduat			
136. DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR			50.000,00
136.01 Koşullu Alacaklar			

31.12.20XX		Borç	Alacak
382. ALINAN DEVLET DESTEKLERİ		50.000,00	
644. ESAS FAALİYETLERDEN			50.000,00
DİĞER ÇEŞİTLİ GELİR VE KAZANÇLAR			
644.10 Kalkınma Ajansı Destek P.			

BOBİ FRS'ye göre yapılan yukarıdaki ilk kayıt destek şartının yerine getirilmesinden dolayı alacağın tahsilini, ikinci kayıt alınan desteğin gelire kaydedilmesini göstermektedir.

MSUGT' a göre devlet teşvikinin alınmasında yapılacak kayıt aşağıdaki gibidir:

25.08.20XX		Borç	Alacak
102. BANKALAR		50.000,00	
102.01.İş Bankası vadesiz mevduat		50.000,00	
602. DİĞER GELİRLER			50.000,00
602.10 Kalkınma Ajansı Destek P. desteğin tahsil edilmesi			

MSUGT'a göre, tahsil edilen destek tutarı olan 50.000 TL "602 Diğer Gelirler" hesabına kaydedilmiştir. Bu hesap yerine "649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar" hesabının kullanılması daha uygun olacaktır.

Örnek 3 : Güneş Turizm Ticaret A.Ş.'nin 31 Aralık 20XX tarihinde gelir tablosu hesapları şöyledir: Brüt Satışlar 800.000 TL, Satılan Hizmet Maliyeti 400.000 TL, Pazarlama Satış ve Dağıtım Gideri 80.000 TL, Genel Yönetim Gideri 120.000 TL'dir. Şirketin bu hesap döneminde faaliyeti ile ilgili aldığı 100.000 TL'lik devlet teşvikini "Diğer Gelirler" hesabında veya "Diğer Olağan Gelir ve Kârlar" hesabında muhasebeleştirdiği varsayımına göre gelir tablosu aşağıdaki şekilde hazırlanmıştır.

GÜNEŞ TURİZM TİCARET A.Ş. 01.01.20XX-31.12.20XX TARİHLİ GELİR TABLOSU		
	MSUGT	ÖNERİLEN
A.BRÜT SATIŞLAR	900.000	800.000
1.Yurtiçi Satışlar	800.000	800.000
3.Diğer Gelirler	100.000	0
B. SATIŞTAN İNDİRİMLER (-)	0	0
C.NET SATIŞLAR	900.000	800.000
D.SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	(400.000)	(400.000)
3. Satılan Hizmet Maliyeti (-)	(400.000)	(400.000)
BRÜT SATIŞ KÂRI VEYA ZARARI	500.000	400.000
E.FAALİYET GİDERLERİ (-)	(200.000)	(200.000)
2.Pazarlama S.D.G. (-)	(80.000)	(80.000)
3. Genel Yönetim Giderleri (-)	(120.000)	(120.000)
FAALİYET KÂRI VEYA ZARARI	300.000	200.000
F.DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KÂRLAR	0	100.000
9. Diğer Olağan Gelir ve Kârlar	0	100.000
OLAĞAN KÂR VEYA ZARARI	300.000	300.000
DÖNEM KÂRI VEYA ZARARI	300.000	300.000

Şirket, gelir tablosunda devlet teşviklerini “Diğer Gelirler” hesabında veya “Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirdiğinde aşağıdaki hususlar ön plana çıkmaktadır:

Şirketin brüt satış kârı ve faaliyet kârının MSUGT’a göre hazırlanan gelir tablosunda yüksek olması, 100.000 TL’lik devlet teşvikinin “Brüt Satışlar” hesap grubunda yer alan “Diğer Gelirler” hesabında muhasebeleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum, şirketin esas faaliyetlerinin sonucunda kâr elde ettiği şeklinde yorumlanmasına neden olacaktır. Önerilen bölümde görüldüğü gibi, şirketin faaliyet konusu ile ilgili aldığı teşvik “Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirildiğinde şirketin brüt satış kârı ve faaliyet kârı gerçeği yansıtacaktır. Bu kayıt, teşvikin şirketin esas faaliyet konusu olan hizmet satışlarından (oda, yiyecek & içecek, diğer gelir merkezleri) kaynaklanmadığını gösterecektir.

6. TARTIŞMA

MSUGT ve BOBİ FRS devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde gelir yaklaşımını benimsemişlerdir. BOBİ FRS’de devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde koşullu ve koşulsuz olup olmadığı dikkate alınır. Koşulsuz teşvikler, alındığı anda kâr veya zararda muhasebeleştirir. Koşullu teşviklerin muhasebe kaydında, teşvik şartları yerine getirinceye kadar finansal durum tablosunda “ertelenmiş gelirler” kalemine kaydedilir. Teşvik şartları yerine getirildiğinde kâr veya zarar hesabına gelir olarak aktarılacak tutar bu hesabın alacağına kaydedilir.

MSUGT’a göre devlet teşvikleri işletmenin esas faaliyeti kapsamında mal ve hizmet satışlarının yer aldığı Brüt Satışlar hesap grubunda yer alan “602 Diğer Gelirler” hesabında muhasebeleştirilmektedir. Bu, işletmenin esas faaliyetinden kaynaklanan mal ve hizmet satışından elde ettiği gelir olarak algılanmasına neden olmaktadır. Finansal bilgilerin gerçeğe uygun sunulması için, faaliyetleri ile ilgili devlet teşviklerinin “649 Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirilmesi uygun olacaktır.

Kamu Gözetim Kurumu tarafından finansal raporlama standartlarına uygun hesap planı taslağı yayınlamıştır. BOBİ FRS'ye göre yapılacak kayıtlarda bu hesap planı taslağı dikkate alınmıştır. Bu hesap planında devlet teşvikleri “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına kaydedilmektedir. Bu hesabın dâhil olduğu grup, işletmenin brüt satış hasılatı dışında kalan esas faaliyetlerini göstermektedir. Bu teşvikin mal ve hizmet satışından elde edilen gelir olarak yorumlanmasını engellemektedir. Öte yandan, BOBİ FRS'de gelir yaklaşımının benimsenmesi nedeniyle, devlet teşviklerinin taslak hesap planında “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabına gelir olarak kaydedilmesi, kazanılmamış bir gelirin esas faaliyetlerden elde edildiğini göstermektedir. Bu, finansal bilginin yanlış yorumlanmasına neden olacaktır. Bu durum işletmenin esas faaliyetlerinden elde ettiği gelirin yüksek görünmesine ve sonuç olarak faaliyet kârının gerçeği yansıtmasını engellemektedir. Bu konuda Dinç ve Yıldırım (2020) devlet teşviklerinin sağladığı faydaya göre teşviklerin farklı hesaplarda izlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İşletmenin aldığı devlet teşviki esas faaliyet ile ilgili ise “644 Esas Faaliyetlerden Diğer Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabı, teşvik yatırım faaliyetleri ile ilgili ise “649 Diğer Faaliyetlerden Çeşitli Gelir ve Kazançlar” hesabı, teşvik finansman faaliyetleri ile ilgili ise “668 Diğer Finansal Gelirler” hesabında izlenmesinin daha doğru olacağını belirtmişlerdir.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınma ajanslarının amacı, ülke kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlayarak, sorumlu oldukları bölgenin sosyo- ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda çeşitli destek kalemleri ile bölgedeki stratejik alanların gelişmesini sağlamaktadırlar. Bu çalışmada, kalkınma ajansı tarafından sağlanan koşulsuz ve koşullu destekler MSUGT ve BOBİ FRS'ye göre muhasebeleştirilmesi örnekler üzerinden incelenmiştir. Ayrıca, devlet teşviklerinin “Diğer Gelirler” hesabında veya “Diğer Olağan Gelir ve Kârlar” hesabında muhasebeleştirilmesinin işletmenin brüt satış kârı ve faaliyet kârı üzerindeki etkisi örnek uygulamada açıklanmıştır.

MSUGT ve BOBİ FRS kapsamında, devlet teşviklerinin muhasebeleştirilmesinde gelir yaklaşımı benimsenmiş ve esas faaliyetten gelir olarak değerlendirilmiştir. Ancak, MSUGT'de brüt satışlar hesap grubunda yer alan teşvikler, BOBİ FRS'de brüt satış hasılatı dışında kalan esas faaliyetlerde yer almaktadır. Bu durum finansal tabloların farklı yorumlanmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı MSUGT ve BOBİ FRS'de yapılan ortak düzenleme ile uygulama birliği sağlanabilir. Ayrıca her iki uygulamada da finansal tabloların gerçeği yansıtması açısından devlet teşviklerinin sağladığı fayda dikkate alınarak muhasebe ilkeleri belirlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, F. (2018). Küreselleşme Süreci ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2(1), 54-63.
- Altunkaynak, F. & Doğan, Ö. (2020). Türkiye'deki Finansal Raporlama Çerçevesine Göre Devlet Teşviklerinin Karşılaştırmalı Analizi: *Turizm Örneği, Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 86, 79-96.
- Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Sayı 4. Erişim Tarihi: 17.10.2020, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf>

- Çelik, T., Gerekli, İ., Ertürk, S., Günay, Y. & Bilginer, M. (2015). TMS 20 – Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, (2), 293-304.
- Dağ, M. & Çelik, M. (2018). Yatırım Teşvikleri Nedir? Kavram ve Kapsamı Üzerine Bir Değerlendirme. *BEÜ SBE Dergisi*,7(2), 863-875.
- Demiroğlu, M.& Demiroğlu, E.T. (2014). Türkiye ve İngiltere’de Kalkınma Ajansları: İngiltere Deneyiminden Alınabilecek Dersler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (48), 176-199.
- Dinç, E. & Yıldırım, F. (2020). Devlet Teşviklerinin TMS/TFRS, BOBİ FRS ve MSUGT Çerçevesinde İncelenmesi ve Muhasebeleştirilmesi, *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22 (2), 355-383.
- Doğan, A. (2018). Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı ile VUK/MSUGT Karşılaştırılması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 80, 115-132.
- Erbaş, S. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Kalkınma Ajansları: Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları ile TR52 Bölgesi Mevlana Kalkınma Ajansının Faaliyetleri, *Türk İdari Dergisi*, Haziran (478), 104-105.
- Kalkınma Ajanslarının Hizmetlerine İlişkin Kanun, 8 Şubat 2006 tarihli 26074 sayılı Resmi Gazete.
- Karasioğlu, F.& Kınalı, F. (2017). TMS – 20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilme ve Finansal Raporlama Süreci, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 20(2), 140-150.
- KGK (2017), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı Hakkında Tebliğ, 29 Temmuz 2017 tarihli ve 30138 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazete.
- KGK. Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı
- Köksal, G. & Köse, E. (2018). Kalkınma Ajanslarında Muhasebe Düzeni, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23 (3), 1099.
- Maliye Bakanlığı. (1992), "Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No: 1", 26.12.1992 Tarih ve 21447 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete.
- Onay, A. (2016). Muhasebe Standartları Kapsamında Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi. *Aksaray Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8(3), 31-45.
- Onur, G. (2020). TMS 20- Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardının Örnek Uygulamalarla Değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 3 (1), 24-41.
- Tekşen, Ö. (2010). TMS 20 Standardındaki Devlet Teşvikleri İle Türkiye’de Yeni Teşvik Sisteminde Yatırıma Sağlanan Desteklerin Muhasebe ve Vergi Açısından İncelenmesi, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 29 (2), 431-453.
- Temelli, F. (2019). Tarımsal Faaliyetlere Yönelik Devlet Teşviklerinin Türkiye Muhasebe Standartları Çerçevesinde Muhasebeleştirilmesi, *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (19), 1-17.
- Tunçez, H.A. & Ateş, A. (2016). Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Devlet Yardımlarının Açıklanması Standardı (TMS 20) Kapsamında Turizm Sektöründe

- Muhasebe İşlemleri, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 41. Yıl Özel Sayısı, 19, 87-96.
- Ulan, M. & Saygın, D. (2016). Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları ve Bölgesel Kalkınmaya Etkisi, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 14 (28), 71-99.
- Uluslan, H. (2008). Türk Muhasebe Hukuku Çerçevesinde Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(2), 415-433.
- Yazarkan, H. & Yılmaz Soğuksu, Z. (2020). KOSGEB Tarafından KOBİ'lere Sağlanan Desteklerin Muhasebeleştirilmesi: MSUGT, BOBİ FRS ve TMS Karşılaştırılması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 87, 1-14.
- Yılmaz, E. (2014). Türkiye Muhasebe Standartları Kapsamında Tarımsal Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 16(2), 57-71.
- Yılmaz, N & Yıldız, E. (2020). Mali Teşvik Uygulamaları Açısından Zafer Kalkınma Ajansı Uşak İli İncelemesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7 (2),503-504.
- Zeytinoğlu, E.& Gönen, S. (2015). Devlet Teşvik ve Yardımlarının TMS 20 Kapsamında Muhasebeleştirilmesine Yönelik Değerlendirmeler, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 45, 175-189.
- <https://www.trakyaka.org.tr/tr/35210/Proje-Teklif-Cagrisi> (Erişim tarihi: 15.10.2020).
- <https://gib.gov.tr/node/88229> (Erişim Tarihi: 17.09.2020).

SİVİL TOPLUM VE YEREL YÖNETİMLERDE KATILIM: YÖNETİŞİM TEMELLİ BİR YAKLAŞIM

Ali YEŞİLDAL¹

Özet

Sivil toplum, ülkelerin demokratikleşme süreçlerinde son derece önemli işlevlere ve rollere sahiptir. Bu öneminin farkına varılarak özellikle son 20 yıl içinde, siyasi, ekonomik ve toplumsal kalkınma söylemlerinde gittikçe daha çok yer vermeye başlamıştır. Nitekim sivil toplum sayesinde hükümetlerin otoriter eğilimleri sınırlanabilmekte, vatandaş taleplerinin tabandan yükselerek daha bütünsel ve belli bir sistematik içerisinde duyurulması ve gücünün hukukunun uygulandığı piyasa düzeninin dizginlenmesi daha kolay hale gelmektedir. Aynı zamanda siyasi hesap verebilirlik, şeffaflık ve hizmet kalitesinin sürekli iyileştirilmesi yolunda da son derece hayati önem taşımaktadır. Bu faydaları nedeniyle, sivil toplum sadece merkezi hükümetler nezdinde değil, yerel yönetimler ve yerel kalkınma süreçleri bağlamında da sıklıkla başvurulan paydaşlar haline gelmiştir. Yerel yönetimlerde sivil toplum örgütleri hem katılımcı hem de destekleyici bir işleve sahiptir. Yerel yönetim düzeyinde yönetim tartışmaları yeni olmamakla birlikte, sivil toplum ile bir arada değerlendirilmesi söz konusu tartışmaya yeni bir ivme kazandırmıştır. Dolayısıyla, sivil toplum örgütleri bağlamında gerçekleştirilen yerel demokrasi tartışmaları, yerel düzeyde demokratik kazanımların daha kalıcı olmasını sağlayıcı bir işleve sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum, Yerel Yönetimler, Katılımcı Yönetişim

CIVIL SOCIETY AND PARTICIPATION IN LOCAL GOVERNMENTS: A GOVERNANCE-BASED APPROACH

Abstract

Civil society has extremely important functions and roles in the democratization processes of countries. Recognizing this importance, it has been increasingly included in political, economic and social development discourses, especially in the last 20 years. As a matter of fact, thanks to civil society, the authoritarian tendencies of governments can be limited, it becomes easier to announce the demands of citizens from the bottom in a more holistic and systematic manner and to restrain the market order in which the law of the strong is applied. At the same time, it is extremely vital for the continuous improvement of political accountability, transparency and service quality. Because of these benefits, civil society has become a frequent stakeholder not only in central governments but also in the context of local governments and local development processes. Non-governmental organizations have both a participatory and supportive function in local governments. Although the discussions on governance at the local government level are not new, their evaluation with civil society gave a new impetus to the discussion. Therefore, discussions on local democracy held within the context of non-governmental organizations have the function of ensuring more permanent democratic gains at the local level.

Key Words: Civil Society, Local Governments, Participatory Governance

¹ Sorumlu Yazar, Dr., Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kent Tarihi ve Tanıtım Daire Başkanı, Kocaeli, TÜRKİYE; <https://orcid.org/0000-0003-0927-7498>

1. GİRİŞ

Sivil toplum fikri, son 20 yılda özellikle birbirini izleyen demokratikleşme dalgalarıyla, dünyanın hemen her bölgesindeki siyasi ve kalkınma söylemlerinde ön plana çıkmıştır. Normatif anlamda, sivil toplum otoriter hükümetleri sınırlayan halk hareketlerini güçlendirici, sosyal atomizasyonu ve piyasa güçlerinin tedirgin edici etkilerini azaltıcı ve siyasi hesap verme ve hizmet kalitesinin iyileştirilmesi için çok önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu açıdan günümüzde sivil toplum örgütlerinin yerel yönetimler nezdindeki önemi ve etkisi gün geçtikçe artmaktadır.

Yerel yönetimlerde sivil toplum örgütlerinin işlevleri genelde hem katılımcı hem de destekleyici olmaktadır. Kalkınma çalışmaları yazınında, yerel yönetim düzeyinde vatandaş katılımı ve STK'ların rolü hakkındaki tartışmalar yeni değildir. Bununla birlikte, vatandaşlar ve yerel devlet kurumları arasındaki yeni katılım biçimlerini açıklayan bir yazın boşluğu bulunmaktadır. Bu, vatandaşların seslerinin siyasal süreç içinde nasıl dile getirildiği ve temsil edildiği ile ilgili temel bir soruyu içerir.

Bu çalışmanın amacı, STK'ların vatandaşların yerel yönetim kurumlarına katılımını teşvik etme ve yerel yönetim kurumlarının karar almalarında halkın tercihlerini ve ihtiyaçlarını dâhil etmek konusundaki etkinliğini harekete geçirme başarısını araştırmaktır. Bu nedenle, STK'ların başarısı hakkında bilgi sahibi olmak için yerel yönetime katılımı STK'ların etkinliğini ilişkilendirmek hayati önem taşımaktadır. Bu çerçevede çalışmada sivil toplum örgütlerinin yerel yönetimlerdeki karar alma süreçlerini vatandaşların ihtiyaçları ve öncelikleri doğrultusunda ne ölçüde etkilediği incelenmektedir. Kalkınma söyleminde, katılımcı yerel yönetişimin sağlanması için yeni yollar sağladıkları düşünüldüğünde sivil toplum örgütleri önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle, vatandaşların katılımını harekete geçirme ve yerel hizmetlerin sağlanmasında karar verme sürecini etkileme konusunda oynadıkları rol, daha fazla araştırma yapılmasını gerektirmektedir.

2. SİVİL TOPLUM, YÖNETİŞİM VE YEREL YÖNETİMLER; KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Küresel ölçekte, hükümet ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişkiler giderek daha merkezi hale gelmektedir. Ancak bu genel eğilime karşın, özellikle son yıllarda, sivil toplum kuruluşları çeşitli yönetim kanalları vasıtasıyla yerel yönetimlerin kararlarını etkilemek için yeni fırsatlar elde etmişlerdir. Sivil toplum kuruluşları yerel politikaların belirlenme sürecinin tüm aşamalarında farklı biçimlerde yer almaktadır. Bu yüzden bütün dünyada faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının profili son yirmi yılda önemli ölçüde artmıştır. Uluslararası ve yerel STK'lar, yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik uluslararası, ulusal ve yerel çabalarda merkez sahneye çıkmışlardır. STK'lar artık politikacılar tarafından devlet ve piyasa aktörlerinin yanı sıra giderek daha fazla önem verilen bir kavram olan 'sivil toplum' un önemli bir unsuru olarak görülmektedir (Lewis, 2014).

Sivil toplum, sosyal bilimlerde kullanılan başka birçok kavram gibi tartışmalı bir kavramdır. Tanımlar arasında ortak noktalar bulunması kolay değildir. Bunun en önemli sebebi, bu tanımların birçok alternatif sosyal ve politik felsefi görüşe dayanmasıdır. Her ne kadar kesin bir tanım yapmak mümkün olmasa da sivil toplumun vatandaşlık olgusuyla, devletin gücünün sınırlandırılmasıyla ve piyasa ekonomisinin ortaya çıkışıyla ilgili olduğunu söylemek mümkündür (Şahin & Akboğa, 2019, s. 408). Daha genel olarak, sivil toplum, halk ile devlet arasında bulunan her tür sosyal örgütlenme, hükümetler, yargı, yasama, silahlı kuvvetler ve gücün gündelik hayata aktarılması için başvuru herhangi bir kurum gibi ele

alınmaktadır. Bir STK'yı tanımlamanın birkaç yolu vardır; bazıları terimi, devletin dışında olan herhangi bir kuruluş (ticari bir çıkarı olup olmadığına bakılmaksızın) anlamında kullanır. Daha genel olarak terim kâr amacı gütmeyen bir organizasyon anlamında kullanılmaktadır. Bu kapsamda, toplumda kimin ne alacağını belirlemek (toplumun üretken kaynaklarının yetkili dağılımı) önemlidir. Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Dünya Bankası ve diğer uluslararası kalkınma ajansları, 'sivil toplum' terimini tam anlamıyla "özel sektör" bakış açısıyla ve çok kapsayıcı olduğu için kabul etmiştir (Veltmeyer, 2008). Sivil toplum, tarihsel bağlamında her zaman "piyasanın ve devletin dışında yatan" veya karşı çıkan bir şeydir. Ancak, aynı zamanda, iyi yönetişimin de ayrılmaz bir parçasıdır (Salamon & Anheier, 1997).

Sivil toplum kavramı, ilk günden bu yana yönetim kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Hem antik hem de modern tarih boyunca, sivil toplum ve yönetim hakkındaki fikirlerin her biri kendi karmaşık ve çok yönlü çizgisini izlemiştir; ancak her dönem birbirleriyle olan ilişkileri inkâr edilemez kalmıştır. Değişen tarihi gerçeklerden ve çeşitli sosyopolitik bağlamlardan etkilenen farklı düşünce okulları, hem sivil toplum ile yönetim arasındaki ilişkinin doğası hem de ikisi arasındaki bağlantıya verilen önem düzeyi açısından gelişmiştir. Yönetişim başarısızlıklarının önemli dünya kalkınma hedeflerine ulaşılmasında temel bir engel olarak tanımlanmaya başladığı 1980'lerden bu yana, sivil toplum ve yönetim arasındaki bağlantı hem teorik hem de operasyonel düzeyde yeniden dikkat çekmiştir. Artık iyi yönetişimin hem güçlü bir devlet hem de güçlü bir sivil toplum gerektirdiği konusunda geniş bir fikir birliği vardır (Malena, 2010).

Kamu yönetimi ve toplum arasındaki ilişkinin tartışılması, vatandaşlar, gruplar ve sivil toplum örgütleri arasındaki yönetim sürecini vurgulamaktadır (Jun, 1999, s. 463). Özüde, STK'lar yerel yönetim sisteminin etkinliğini belirleyen yerel yönetim kararlarını etkilemek için halkın tercihlerini ve ihtiyaçlarını açık ve net biçimde savunmalıdır. STK'lar vatandaşların sesini yükseltmekte, eşit fırsat ve hizmet sunumunu teşvik etmektedir (Kim & Lee, 2012, s. 821). Sivil toplum herkes için neyin iyi ve doğru olduğunu tanımlayabilir. Sivil toplum yokken, bürokratlar ya da işletmeler ortak iyiliğin ne olduğunu genellikle kendi etki alanlarını geliştiren yollarla kendileri tanımlar. Resmi ve gayri resmi olan bu gruplar ortak çıkarlar veya değerler etrafında bir araya gelirler. Organize faaliyetleriyle piyasayı ve devleti etkilerler. Kiliseler, camiler ve silahsız gruplar dâhil inanç grupları da sivil toplumun bir parçasıdır.

Sivil toplum, yalnızca bireylerin toplamı değil, aynı zamanda, farklı amaçlara ulaşmak için ortak değerleri paylaşan bir topluluktur. Benzer şekilde, sivil toplumu oluşturan bu topluluk çeşitliliğinin farklı hedeflere sahip olmaları nedeniyle, farklı topluluklar arasında kurulan ilişkilerin, etkileşimlerin ve denemelerin, tercih edebileceği bir ilişki sistemine izin veren bazı ortak davranış normlarına sahip olmaları gerekir. Bu tür bir ilişki sistemi, bir arada yaşama ve karşılıklı kavrayışa izin veren ilkeler üzerine kuruludur. Bu ilkeler farklılıklara saygı, şiddete karşıtlık, cinsiyete saygı, eşitlik, adalet, diyalog, dayanışma, düşünce ve bilgi alışverişi ve iş birliğidir. Bu tür ilkeler yalnızca sivil toplumu oluşturan topluluklar arasındaki ilişkilere yöneltilmemeli, aynı zamanda genel olarak sivil toplumun yer aldığı devletler arasındaki ilişkileri karakterize etmelidir (<https://www.grin.com/document/136645>).

Sivil toplum kavramı, tarihsel köklerini Batı Avrupa'nın erken modern tarihinden almakla birlikte, yeniden canlanması, yirminci yüzyılda sadece komünizm sonrası ülkelerde değil, tüm Avrupa'da sivil toplumun yeniden doğuşu olarak adlandırılabilir komünist hareketlerle olmuştur (Butkevičienė, 2010, s. 38). Salamon (1999), belirsizliğin belki de komünizm sonrası sivil toplum sektörünün görünümünden ortaya çıkan temel özellik olduğunu fark etmiştir. Habermas ise sivil toplum kavramının yeniden keşfedilmesinin ve 1989'daki

devrimlerin Avrupa'ya iletişimsel bir sivil toplum yaratması için ikinci bir şans verdiğini savunmaktadır (Salamon, 1999).

Öte yandan, tıpkı diğer toplumsal örgütler gibi, sivil toplum örgütleri de genellikle dört temel biçimde karşımıza çıkmaktadır. Bu biçimler (i) dernekler (kurumsal bir hedefi paylaşma); (ii) topluluklar veya topluluk temelliler (sosyal bağlar ve bir dayanışma kültürü, ortak bir aidiyet duygusu ile bir arada bulunma); (iii) sınıf temelli örgütler (sınıfsal çıkar veya siyasi güç arayışıyla tanımlanır); ve (iv) ağlar (gayri resmi veya resmi, sosyal ilişkiler biçim olarak yataydır) olarak belirtilebilir. Kolaylık sağlamak için sivil toplum analizi normalde veya sıklıkla ilk iki tür üzerinde odaklanır; üçüncüsünü 'ekonomik' (örneğin, çokuluslu kapitalist girişim biçimleri) veya 'politik' olarak değerlendirir (örneğin, siyasi partiler). 'Toplumsal' örgütlenme biçimlerinden ziyade, sosyal ağlarda olduğu gibi, birimler arasında hem ortak hem de topluluk tipi sosyal ilişkilere yol açabilir ya da bunlarla birlikte var olabilirler (Veltmeyer, 2008).

2.1. Devlet ve Sivil Toplum

Devlet-sivil toplum ilişkileri 'kamu otoritesinin nasıl uygulandığını ve insanlar tarafından nasıl etkilenebileceğini müzakere etmek için devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları arasındaki etkileşimler' olarak tanımlanmaktadır. Devlet ve toplumun karşılıklı hak ve yükümlülüklerinin tanımlanması, kamu kaynaklarının nasıl tahsis edilmesi gerektiğini müzakere etmek ve farklı temsil ve hesap verebilirlik biçimleri oluşturmak gibi konulara odaklanırlar (Rowland & Smith, 2014). “Sivil” sözcüğü halk arasında kullanılış şekliyle, halktan olan, asker ve memur olmayan, herhangi bir askeri veya resmi görevi bulunmayan kişi anlamına gelmektedir. “Sivilleşmek”, resmi veya askeri niteliklerin azaltılmasını, sivil hale gelmeyi ifade etmektedir. Geleneksel olarak birbirlerine bağlanmış olan sivil toplum ve devlet, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra farklı varlıklar olarak görülmüştür (Kaypak, 2012 s. 36-37).

Devlet kurumu sivil toplumun nitelendirdiği topluluklara kıyasla bir katma değere sahiptir, çünkü ilişki sistemini karartıcı ilkelerden söz etmeden önce, devlet, yasada yer almasına izin veren bu normatif yeteneğe sahiptir. Bu şekilde, vatandaşlara, kişisel gelişim için ve parçası olduğu toplulukların kişisel gelişimi için gerekli koşulları yaratabilecek normatif bir sistem önermek için bazı yöntemler uygulanmaktadır. Tüm modern devletler, kendi kendini yöneten bir yerel sistem geliştirmiştir. Bu sürecin odak noktası belirli kurumsal biçimler değil, daha çok devlet ve toplum kurumlarının ilişkileri ve ilişkisel işlevleridir. Ne devlet ne de sivil toplum, tek başına hareket ediyor görülmektedir. Daha ziyade, devlet meşruiyetini vatandaşlarla ve organize ve aktif bir sivil toplumla etkileşim yoluyla elde eder (Rowland & Smith, 2014; Sarıipek, 2017, s. 90).

Devlete bireyler ve toplum arasındaki ilişkilerin garantörü olarak rol biçilmesinin yanı sıra, bu ilkelerin bireyler arasındaki her türlü ilişki için temel normlar olması amacıyla geliştirdiği normatif sistemi uygulayabilmesi mümkün görünmemektedir; çünkü teori (adli sistem) ve uygulama (yasaların uygulanması) arasında bir uçurum vardır. Devlet, sık sık statükocu bir kurumun, yalnızca bütünlüğünü, egemenliğini koruma eğilimi sergilemektedir (<https://www.grin.com/document/136645>).

Devlet kurumları, uluslararası bağışçılar ve özel sektörle birlikte, sivil toplum örgütleri dünyanın birçok ülkesinde demokratik yerel yönetişimin teşvik edilmesinde araçsal bir rol oynamıştır. Değişimin temsilcileri olarak, STK'lar politika analizi, savunuculuk, yerel kamu görevlilerinin eylemleri ve davranışları dahil olmak üzere devlet performansını izleme ve sosyal sermaye inşa etme ve vatandaşların kendi değerlerini ve sivil normlarını belirleyip ifade etmelerini sağlama gibi çeşitli faaliyetlerde aktif olarak yer alırlar. Ayrıca demokratik değişimin bekçileri ve savunucuları olarak önemli bir sorumluluğa da sahiptirler (Rosilawati

vd. 2018, s. 161). Kesin olan bir nokta, yerel düzeyin giderek daha iyi anlaşılması gereken sayısız ve karmaşık sektörler arası etkileşimden biri olduğudur. Âdemi merkezîyetçilik, ulus devlet otoritesinin devredilmesini gerektirse de ve STK'lar kalkınma sürecinde merkezi bir rol oynasa da uluslararası kalkınma çevrelerinde yardımın etkinliği, kalkınmanın sürdürülebilirliği ve sonuçların yönetimi konusunda artan endişeler bulunmaktadır.

2.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Ayırt Edici Özellikleri

Sivil toplumun özü, kamu ve özel sektörden farklıdır. Kamu sektörü güç, otorite, meşruiyet ve demokrasi kavramlarıyla nitelendirilirken, özel sektöre özgü kavramlar piyasalar, rekabet, kârlar, müşteri olma ve tüketiciliktir. Sivil toplum, kendi adına, yurttaşların kendiliğindenliği ve aktifliği, katılım ve eylemi, kamu yararı ve özerkliği, gönüllülük ve isteğe bağlılık, meslektan olmayan ve profesyonellik, esneklik ve bağımsızlık, topluluk ve yerellik, etik ve dayanışma ile karakterize edilir.

Sivil toplumda vatandaşlar, kendi umutları ve imkanlarından hareketle kendileri ve diğer insanlar için faaliyetler ve hizmetler düzenler. Temelde sivil toplumun, özel sektörde olduğu gibi dışarıdan bir gereksinimi yoktur. Son yıllarda finans sağlayıcılar tanımlama sürecine daha fazla katılmaya başlasa da sivil toplumun aktörleri ne tür faaliyetlerde bulunacaklarına kendileri karar vermektedir. Proje ve hedeflenen finansman daha popüler hale gelmiş ve dış kaynak hizmetleri artmıştır. Bu gelişmeler kamu idaresinin ve mali çevrelerin sivil toplum üzerindeki etkisini sıkılaştırmış ve böylece sivil toplumun geleneksel özerkliği ve bağımsızlığı daralmıştır.

Sivil toplum örgütlerinin amacı çok çeşitlidir. Bu çeşitlilik sivil toplum örgütlerinin farklı tanımların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sivil toplum örgütlerine katılım gönüllüdür ve bireylere bir şeyleri değiştirebildikleri hissini vermektedir. Ayrıca bireylerin, iş yaşamı dışında cemaat dayanışmasını ve vatandaş sorumluluğunu canlı tutacak kurumlara gün geçtikçe ihtiyaçları artmaktadır. Sivil toplum örgütlerinin her biri farklı toplumsal problemlerle uğraşmaktadır. Böylece toplum daha çoğulcu ve katılımcı bir hale gelmektedir (Şenkal, 2003, s. 101). Sivil toplum örgütlerinin başlıca amaçları şunlardır:

- hayırsevelik temelli yardımlaşma;
- yönetişim ve üyelerine karşı sorumluluk;
- kâr amacı gütmeyen kuruluşlarınkinden farklı bir amaç veren faaliyetlerden kar dağıtılamaması,
- kamu malları ve hizmetleri (ve üretebilecekleri özel mallar ve hizmetler ne olursa olsun) üretimine dâhil olma, ancak zorlayıcı veya diğer yasal yetkileri kullanmadan (örneğin, oranları artırma yeteneği);
- gönüllünün yanı sıra ücretli personelin kullanılması ve çoğu zaman gönüllü katkılarını içeren bir gelir yapısı;
- kar dağıtım yasağı nedeniyle öz kaynaklara sınırlı erişim;
- birçok ülkede, özel vergi avantajları için uygunluk ve
- yönetişim, raporlama gereklilikleri, politik katılım ve ilgili konularla ilgili yasal kurallar.

Sivil toplumda insanlar aynı zamanda eylemin aktörleri ve hedefleridir. Üyeler, sivil toplumun alanını tanımlarken karar alma gücünü kullanırlar. Sivil toplum, müşteri ya da tüketicilik tarafından damgalanmaz.

Katılım, sadece toplumlarda demokratik değerlerin yerleşmesi açısından değil, vatandaşların bireysel olarak güçlendirilmesi ve yaşamlarına anlam katılması bakımlarından da önemli ve gereklidir. Nitekim katılım yoluyla kişi yeni arkadaşlar edinebilir ve yalnızlık çemberini kırabilir. Öğrenme arzusu ve aynı zamanda başkalarına yardım etme arzusu, birçok insanı aktif olmaya ve sivil toplum faaliyetlerine katılmaya teşvik eder.

Katılım sayesinde bireyler herhangi bir konuda veya alanda bir etkiye sahip olma fırsatı ve yeteneği elde ederler. Sivil toplum, özellikle siyasi ve sendikal faaliyet alanlarında, çeşitli etki yaratma olanakları sağlar. Etkiye sahip olma ihtimali, sivil toplum bağlamında vatandaşların kendiliğinden gelişen faaliyetlerine önemli bir boyut sunar. Sivil toplumda, üyeler ve müşteriler için kâr amacı gütmeyen bir yaklaşımla faaliyetler sunulur ve hizmetler üretilir. Sivil toplumun ideolojik köşe taşlarından biri, faaliyetlerinin hayırsever doğasıdır. Sivil toplumun aktörleri bu temelde kamu mali desteği almaktadır.

Hükümetler genelde sivil toplum faaliyetlerini makul bir şekilde düzenler. Kuruluşlar fonlarını genel hibe olarak alır ve bu da kendi tartışma ve karar alma güçlerine uygun bir zemin hazırlar. Bu sayede, resmi olmayan yetişkin eğitimi gibi sosyal sorumluluk içeren birçok alanda aktiflik artmaktadır. Ancak son yıllarda bu tür uygulamalarda bir değişiklik olmuştur. Proje bazlı hibeler artmış ve yetkililer, yaygın yetişkin eğitimi alanı gibi kritik kamusal alanlar üzerinde daha fazla kontrole sahip olmak istemiştir. Tüm bunlara rağmen özerklik, sivil toplumun temel bir özelliği olmaya devam etmektedir.

Sivil toplumun temel özelliği, meslektan olmayan kişilerin ve profesyonellerin birleşimidir. Benzer yaşam deneyimleri olanların akrayan desteği, örgütlerdeki faaliyetlerin önemli bir bölümünü oluşturur. Bu, sivil toplum sektörüne özgüdür. Üyelerin ve gönüllülerin bilgi birikimi, ücretli profesyonellerin bilgi birikiminin yanı sıra değerlidir. Formel ve enformel bilgi, deneysel ve mesleki bilgi birbirini tamamlar. Sivil toplumda meslektan olmayan kişiler ve profesyoneller, gönüllülük ve ücretli çalışma bir arada var olur.

Sivil toplum, insanların umutlarına, ihtiyaçlarına ve arzularına olduğu kadar çevredeki değişimlere de uyum sağlayabilir. Resmi görev ve sorumlulukların olmaması, ayarlamayı kolaylaştırır ve tepkilere yer açar. Yerel çevrenin en büyük işletme sahiplerinin ağır yatırımları veya kâr sorumlulukları da sivil toplumun faaliyetlerini belirleyemez. Yaratıcılığa ve yeniliklere her zaman yer açılmalıdır. Aslında sivil toplum alanında birçok eylem yolu ortaya çıkmış ve sonrasında kamu sektörünün genel çalışma uygulamaları veya sorumlulukları haline gelmiştir. Nihayetinde sivil toplum aktörleri, ne amaçla ve nasıl hareket edeceklerine kendileri karar verebilirler (Sharpe, 2006, s. 160).

2.3. Yerel Kalkınma ve Sivil Toplum: Ekonomik, Sosyal ve Politik Dinamikler

Kalkınma, yoksulluğun azaltılması, toplum üyelerinin temel ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin artması ve geçim kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kurumsallaşmış uygulamalardaki veya yapılardaki değişikliklerin güçlendirilmesi ile insanların yaşam kalitesindeki iyileştirmelerin bir kombinasyonu olarak anlaşılmaktadır. Bu gelişmeleri sağlamak için ihtiyaç duyulan gelişme fikri, zulüm, batıl inanç, yoksulluk gibi olumsuzlukların ortadan kaldırıldığı, buna karşılık toplumsal eşitlik ve özgürlük hallerinin ise sağlandığı bir toplum biçiminin ilerlemesi ve gerekliliği düşüncesine dayanmaktadır.

Bu bağlamda, kalkınma için uluslararası iş birliği, en azından başlangıç dönemlerinde, resmi parlamento oluşturma ve kapitalist sanayileşme ve modernizasyonda dış yardım, sömürgecilikten çıkan ülkelerin komünizmin cazibesine kapılmamasını sağlamak için tasarlanmıştır. Bu sürecin en hayati öncelikleri tasarruf oranı ve üretken yatırım, yani sermaye birikimi, bu tasarrufları yeni teknolojiye ve endüstriyel genişlemeye aktarma, modernizasyon

ve sanayileşmeye yatırım yapmak için tasarlanmış politikalar ve programlar, aşamalı vergilendirme yoluyla piyasadan elde edilen bazı gelirlerin kalkınma programlarına yeniden dağıtılması ve güneydeki gelişmekte olan ülkelere teknik ve mali yardım olarak sıralanmaktadır (Veltmeyer, 2008).

Çoğunluğu yoksulluktan kurtulmak veya topluluklara dönüşümlere uyum sağlamalarında yardımcı olmak için örgütlenen gönüllü derneklerin sayısı ve etkinliği gittikçe artmaktadır. Hatta bu hükümet dışı üçüncü sektör örgütleri, şimdiye kadar hükümetlere verilen sorumlulukları üstlenerek, mevcut boş bırakılan hizmet alanlarından da faydalanarak çok hızlı bir şekilde güç kazanmıştır. 1990'lara geldiğinde, kelimenin tam anlamıyla on binlerce gelişimsel STK'nın, yoksul topluluklara kendi kendini geliştirme arayışında ve insan haklarının ihlali, çevre koruma ve diğer endişe verici konulara karşı mücadelede yardımcı olduğu gözlenmiştir. Siyasal sosyologlar, postmodern bir politik hayal gücü ile donanmış olan bu gelişmeyi, devlet gücü ve dönüştürücü toplumsal değişimden ziyade bir dizi farklı sorunla ilgili 'yeni toplumsal hareketlerin' ortaya çıkması olarak görmüştür. Buna karşılık geleneksel toplumsal hareketler sınıf temelli olarak görülmüş ve dönüştürücü toplumsal değişimle ilgilenmiştir (Salamon & Anheier, 1997).

STK'lar, Dünya Bankası ve hükümetler arası örgüt gibi uluslararası finans kurumları tarafından yoksulluğa karşı savaşta stratejik ortaklar olarak, finansal ve teknik yardım sağlayıcıları ile modernizasyon güçlerinin tahrip ettiği yoksul topluluklar arasında aracı olarak görev almıştır. Buradaki 'kalkınma', 'popüler katılımı' artıran ve sivil toplum içinde 'aşağıdan' başlatılan kendi kendini geliştirmeyi destekleyen yeni bir paradigmanın sınırları içinde tasarlanmıştır (Lewis, 2014). Son yirmi yılda, gelişmiş, gelişmekte olan ve geçiş dönemindeki ülkelerin büyük çoğunluğu bir tür âdemi merkezîyetçilik gerçekleştirmiştir. Böyle bir 'alternatif kalkınma biçimi için uygun bir kurumsal çerçeve oluşturmak üzere, uluslararası finans kuruluşları ve 'uluslararası iş birliği ile ilgilenen kalkınma dernekleri, yapısal reformlarla birlikte kısa sürede küresel ağlara dâhil edilen bir idari âdemi merkezîyetçilik politikası geliştirmiştir. Bu model tarafından yeni dünya düzenine kabul maliyeti olarak kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, finansal ve ticari serbestleşme, piyasaların serbestleştirilmesi ve özel ekonomik faaliyet ve devlet-sivil toplum ilişkisinin ve siyasi rejimin demokratikleştirilmesi, otoriter kuralın yerine liberal demokrasi ve hukukun üstünlüğü gibi uygulamalar zorunlu kılınmıştır (Salamon & Anheier, 1997).

Bu bağlamdaki STK'lara sadece yardım yapanlar ve yoksul topluluklar arasında arabuluculuk yapmak üzere değil, aynı zamanda kapitalizmin ve demokrasinin yayılmasını, özel girişimin ve reformun yoksul kesimlerin yerel niteliklerini ve topluluk yapılarını düzenlemek üzere başvurulmuştur. On yılın sonunda ve 1990'lara kadar, ekonomik ve siyasi liberalleşme arasındaki birliktelik, birçok ülkede bir nevi yapıştırıcı olarak hareket eden STK'larla doluydu. Bu süreçte STK'lar, sınıf temelli örgütlerin ve anti-sistemik sosyal hareketlerin çatışan siyasetinden uzaklaşmaya teşvik edilen kırsal yoksullar arasında devrimci değişim ateşlerini azaltmaya yardımcı oldular (Butkevičien vd., 2010, s. 36; Krishna, 2003).

Kalkınma bağlamında bu STK'lar hakkında en az iki temel teorik görüş vardır. Bir grup yazar onları temel olarak kurtarıcı, sivil toplumun içinden başlatılan ve kadınlara, çocuklara, yoksullara ve diğer dezavantajlı kesimlere yönelik eşitlikçi ve toplumsal olarak kapsayıcı, biçim ve ölçek olarak sürdürülebilir ve aynı zamanda erdemli bir kalkınma sürecinin ayrılmaz parçaları olarak görmektedir. Bununla birlikte, karşı grupta bulunanlar, bu kalkınma STK'larına karşı çok daha farklı bir bakış açısına sahiplerdir; birçoğunu kalkınmanın katalizörü olarak değil, neoliberal küreselleşmenin ve küresel kapitalizmin bir Truva Atı

olarak görmektedirler. Bu görüşün savunucuları, STK'ları yeni 'dünyanın yöneticilerinden', kurumsal CEO'lardan, finansörlerden ve büyük yatırımcılardan oluşan ulusötesi bir kapitalist sınıfın örgütleri olarak değerlendirmekte ve yöneten sınıf çıkarları kadar kırsal yoksulların çıkarlarına hizmet etmediklerini savunmaktadır (Veltmeyer, 2008).

Bu grubun temel iddiasına göre, yoksullukla mücadele, sadece gerçek gündemi maskeleyen bir unsurdur. Asıl amaç, yabancı yatırımların ve çokuluslu şirketlerin girişini kolaylaştırmak ve sermaye için güvenli bir dünya yaratmaktır. Buna göre, bu STK'ların örtülü görevi, kırsal kesimdeki yoksulların toplumsal hareketlere ve hükümet politikasına karşı doğrudan eylemli ve çatışmalı siyasete katılmalarını engellemek ve sisteme doğrudan meydan okumak yerine sistemi kendileri adına hareket etmesi için güçlendirmek şeklinde özetlenebilir. Yani, STK'lar dış güçlerin ve çıkarların çok fazla bilinmeyen örgütleri olarak değerlendirilmekte ve yoksulları değişim mücadelelerinde depolitize etmeye yardımcı olmaktadır (Veltmeyer, 2008).

2.4. Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Kuruluşları ve Katılımcı Yönetişim

Yerel yönetimler, “merkezi yönetimin dışında, yerel bir topluluğun ortak gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulan, karar organlarını doğrudan halkın seçtiği, demokratik ve özerk bir yönetim kademesi, bir kamusal örgütlenme” olarak tanımlanabilir (Oktay & Pekküçükşen, 2009, s.173). Sivil toplum-devlet ayırımına dayanarak, belediyelerin devletin değil, sivil toplumun bir parçası olduğu ve belediye özerkliğinin bireyler ve özel şirketler gibi, 19. yüzyılda devletin müdahalesine karşı olduğu belirtilmektedir (Kaypak, 2012, s. 41).

Yerel yönetimlere duyulan güven birçok faktörle ilişkilidir. Birincisi, yüksek kaliteli hizmetler profesyonel, verimli ve tarafsız bir şekilde sunulduğunda güven inşa edilir. İkincisi, sakinlerin güvenine sahip olan yerel yönetimler, vatandaş katılımı için fırsatlar yaratır ve uygun bir şeffaflıkla faaliyet gösterir (Nalbandian, 1999, s. 192). Üçüncüsü, yerel değerleri yansıtan ve sakinleri reform sürecine dâhil eden evrimsel değişikliklerin ürünü olan yerel yönetimlerin de desteklenmesi daha olasıdır (Sharpe, 2006, s. 161). Bu faktörlerin her biri mevcut olduğunda ortaya çıkan güven, siyasi istikrara ve sivil toplumun varlığına katkıda bulunur (Knack, 2002, s. 775). Yerel yönetime güven eksikliği, siyasi huzursuzluklara ve çatışmalara yol açabilir.

Yerel yönetimler bakış açısından ise; sivil toplumun, yerel yönetim-sivil toplum ayrımında, bu ayrımı azaltan bir aracı konumunda olduğu söylenebilir. Yerel yönetimler, bir yönüyle “sivil toplum” kuruluşlarına benzerken, diğer yönüyle de devlet aygıtı içinde yönetimin bir parçasını oluşturmaktadırlar (Kaypak, 2012, s. 35). Yerel yönetime katılımın yönetişimi nasıl iyileştirebileceği ve vatandaşların yenilenmesine yol açabileceği konusundaki ilginin artmasına rağmen, katılımın gerçek etkisi ile ilgili sorular devam etmektedir. Katılımcı kurumlar 1990'ların başından beri hızla genişlemiştir. Katılımcı kurumlar, vatandaşların ve kamu görevlilerinin, politika tasarlamak, uygulamak, denetlemek ve değerlendirmek için iş birliği yaptıkları yerlerdir. Bu kurumların teorik faydaları çoktur ve vatandaş öğrenmesini, vatandaşların ihtiyaçlarının devlet bilincini ve nihayetinde sorumlu bir yönetişimi içerir. Seçimlerde ara sıra oy kullanmanın ötesinde, kamu görevlileri ve sivil toplum örgütleri üyeleri, vatandaşları düzenli olarak yerel politika oluşturma süreçlerine doğrudan dahil etmenin ve 'birlikte yönetmenin' vatandaşların seslerini yükselteceğini, hesap verebilirliği artıracığını ve devlet performansını özellikle marjinal topluluklar için artıracığını savunmaktadır. Bu kapsamda, örneğin Maureen Donaghy'nin Sivil Toplum ve Katılımcı Yönetişim adlı eseri, bir katılımcı kuruluş türü olarak konut politikası konseylerinin Brezilya genelinde düşük gelirli sakinlere fayda sağlayan politikaları ne ölçüde desteklediğini araştırmaktadır. Çok az sayıda çalışma bu kurumları zaman içinde sistematik olarak

değerlendirmekte ve daha az sayıda insan hala mevcut veri setlerini kullanarak bunu yapmaktadır. Bu adımı atmak, Donaghy'nin dünya genelinde konut politikasının tasarlanma, uygulama, izlenme ve değerlendirilme şeklini geliştirmek için değerli, eyleme geçirilebilir kanıtlar sunmasını sağlamıştır. Üstelik araştırması ayrıca genel olarak yönetişimin etkinliğini çevreleyen daha geniş sorulara değinmiştir (Touchton, 2017, s. 165).

Katılım ve geleneksel politik çatı, yerel yönetimlerin devlet içindeki yerini belirler. Yerel yönetim politik geleneğin bir parçasıdır. Ancak, özerk yönetime ulaşmadan ziyade kamu hizmetlerini yerine getirmenin bir yoludur (Oktay & Pekçüçükşen, 2009, s. 173). Yerel yönetişime aktif katılım yollarından biri de Belediye Meclisine katılımdır. Ampirik kanıtlar, son üç yılda vatandaşları yerel yönetişime katılmaya teşvik etmenin en popüler yolunun, ajitasyon argümanlarının kullanılması olduğunu göstermektedir. Ancak yerel yönetimler, hangi vatandaş gruplarının niçin ve nasıl etkin olmadığını belirlemektedir (Butkevičien vd., 2010, s. 38).

3. YEREL YÖNETİŞİMİN VATANDAŞ KATILIMIYLA İLİŞKİLENDİRİLMESİ

Halkı hükümetin karar alma sürecine dahil etmek, demokratik bir toplumda önemli bir değer ve önceliktir. Vatandaş katılımı, vatandaşların bütçe kararları, bütçe öncelikleri gibi politikaların uygulanması, hükümet programlarının toplumun genelinin duyduğu ihtiyaçlara yönelik kalkınma projelerini içermesi, hizmet düzeyinin kalitesinin tespiti, toplumsal destek ve toplumdaki bağlılık duygusunu teşvik etmek gibi açılardan son derece önemlidir (Waheduzzaman & Alam, 2015, s. 265). Hükümet, vatandaşların yerel yönetişime katılımını teşvik etmede aktif rol oynayabilir, ancak vatandaşların kendilerine ilgi ve motivasyonları bu süreçte anahtar faktördür (Butkevičien vd., 2010, s. 39). Yönetime katılmada yeni bir alternatif olarak önerilen yerel yönetişim, vatandaşların katılımının artırılması, temsil dışındaki grupları yönetime dâhil etme tekniği olarak da kullanılmaktadır (Kesgin, 2016, s. 91). STK üyeleri de vatandaşların yerel yönetişime katılımının çok büyük olduğunu söyleyerek aynı görüşü paylaşmaktadır. Yönetişim, vatandaşların kendileri için önemlidir, çünkü dahil olmak, kararları etkilemek ve gerçek demokrasi yaratmak kendi çıkarlarına bir süreçtir. Ortaklık, iki tarafın da ilgilenmesi durumunda başarılı olur (Butkevičien vd., 2010, s. 39).

Vatandaşlar ve yerel yönetimler, sosyal, ekonomik ve toplumsal kalkınma sorunlarına ayak uydurmak için yeni yöntemler ve çözüm yolları geliştirmektedirler. Şüphesiz ki STK'ların sayısındaki artış, yerel hizmetlerin daha etkin olmasına ve katılımcı kalkınma üzerinde olumlu ve kayda değer bir etkiye sahiptir.

Bir başka tartışma alanı, seçilmiş yerel yönetimler ve karar alma süreçleriyle vatandaş katılımının daha doğrudan biçimleri arasındaki ilişki ile ilgilidir. Geleneksel temsili yerel yönetim modelinde, periyodik seçimler genellikle yurttaş katılımı ve hesap verebilirliğin yegâne mekanizması olarak görülür ve seçilmiş meclis üyeleri kapalı kapılar ardında kararlar alır. Böyle bir model yaygın olarak yetersiz görülmektedir. Seçimler, yerel hesap verebilirliği sağlamak ve vatandaşların belirli yerel politika seçenekleri hakkındaki görüşlerini toplamak için genel bir mekanizmadır. Yerel seçimlere genellikle kişilikler, etnik bağlılıklar ve kayırmacı ilişkiler hâkimdir ve nüfusun önemli bir bölümünü etkili bir şekilde dışlayabilir. Politika alternatifleri hakkında genellikle çok az açıklama veya bilgi vardır ve iktidardakilerin gerçek performansı hakkındaki bilgilere çok az erişim bulunur (Devas & Delay, 2006, s. 681).

Yerel seçimlerin, karar alma sürecine daha doğrudan vatandaş katılımı fırsatlarıyla ve kaynakların mevcudiyeti ve kullanımı hakkında daha fazla bilgi ile tamamlanması gerektiği yaygın olarak kabul edilmektedir. Yerel meselelerle ilgili tartışmalara katılanların hesap verebilirlik talep etme olasılığı daha yüksek olduğundan, bu aynı zamanda hesap verebilirliğin oluşturulmasına da yardımcı olabilir. Bunun da ötesinde, yerel yönetimlerle sadece elit çıkarlar adına değil, yoksullar adına da etkin bir şekilde ilişki kurabilen bir sivil toplumun ortaya çıkmasını gerektirir. Pek çok ülkede temsili demokratik sistemlerin yetersizliği, uluslararası ajansları (iki taraflı bağışçılar, uluslararası STK'lar) hükümete karşı ağırlık olarak sivil toplum kuruluşlarının gelişimini desteklemeye yöneltmiştir. Ancak, daha doğrudan katılım biçimleri sorunsuz değildir. Daha temsili veya eşitlikçi bir sonuç üretmekten çok, katılımcı süreçlere, daha güçsüz grupları dışlayacak şekilde, seçilmemiş ve hesap verilemeyen gruplar hâkim olabilir. Bu nedenle, yerel düzeydeki karar alma süreçleri, nihai sorumluluk demokratik olarak seçilmiş olanlara ait olacak şekilde, denge ve kapsayıcılığı sağlamak için dikkatlice tasarlanmalıdır (Devas & Delay, 2006, s. 682).

3.1. Vatandaşların Yerel Yönetime Katılımının Amaçları

Vatandaşların siyasi sürece katılımı, demokrasinin önemli bir parçasıdır. Yerel yönetişime vatandaş katılımını artırmak için taktikler ve stratejiler tüm dünyada görülmektedir. Yerel yönetime vatandaş katılımı, vatandaşların güvensizlik düzeyini azaltmak ve vatandaşları hükümet faaliyetleri hakkında eğitmek için etkili bir yöntem olarak savunulmaktadır (Maureen vd., 2011, s. 131). Vatandaş Katılımı, vatandaşların bütçe kararları, bütçe öncelikleri gibi politikaların uygulanması, hükümet programlarının topluma duyulan ihtiyaca yönelik gelişim projelerinin kabul edilebilirliği, hizmet seviyesi veya hizmet sunumunun tespiti, destek ve Toplumdaki bağlılık duygusunu teşvik etmektir (Yang & Pandey, 2011, s. 887). Vatandaş katılımı, halkla iyi bir ilişki, daha iyi hizmet kalitesi ve daha iyi karar alma sağlamak için gerekli olarak nitelendirilmiştir; bu da politika, bütçe ve taahhütte bir değişiklik gerektirir:

- Halkın katılımını harekete geçirmek
- Halkın bilgisini arttırmak
- Yerel yönetimlere duyulan güveni arttırmak
- Karar verme sürecini etkilemek
- Kamu değerlerini karara bağlamak
- karar kalitesini iyileştirmek

Vatandaş katılımı, demokratik karar alma ve şeffaflık ve hesap verebilirliğin sağlanması için kritik önem taşıdığından, bu sonuçlara ulaşmak için yukarıda belirtilen faktörlerin planlı bir şekilde ele alınması gerekir. Liderlik eğitimi, seçilen temsilciler arasında zihniyetleri değiştirmek ve olumlu tutum ve beceriler geliştirmek için önemlidir. Ayrıca, kendiliğinden katılımı teşvik etmek için farkındalık oluşturmak ve yerel yönetime yönelik yönelim değiştirmek yoluyla vatandaşların kapasitesi artırılabilir. Son olarak, kaynakların uygun şekilde tahsis edilmesi ve kullanılması da katılımcı mekanizmaların başarılı bir şekilde uygulanması için çok önemlidir.

Vatandaş katılımı veya doğrudan iyi yönetim, kamu görevlilerini ve siyasi liderleri halka karşı sorumlu hale getirerek kamu kaynak yönetimini iyileştirmek ve yolsuzluğu azaltmak için önemlidir (Charlick, 2001, s. 152). Vatandaşların süreçlere katılımı için hükümet bilgilerinin şeffaflığının sağlanması ve üyelerin endişelerinin giderilmesi gereklidir. Zayıf ve

güçsüzleri karar alma süreçlerinden dışlamak bir yoksulluk sebebidir. Çünkü onların hakları en baştan reddedilmekte ve eşit olmayan güç ilişkileri yaratılmaktadır.

Vatandaş katılımı, yerel kalkınmaya ve yönetime rehberlik eden bir mekanizmadır. Bilgi sağlamak dâhil olmak üzere vatandaşları yönetim sürecine dâhil etmenin en etkili yollarından biri vatandaşların karar alma, uygulama veya değerlendirmede yer almasını sağlamak ve faydaları paylaşmaktır. Vatandaşları yerel yönetime dâhil etmenin değeri birçok bilim insanı tarafından tartışılmaktadır (Yang & Pandey, 2011, s. 885). Siyasi katılımın temelinde yatan ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim de dâhil olmak üzere medeni ve siyasi haklar, başlı başına insan haklarıdır. Vatandaş katılımı güven, inanç ve bütünlük gerektirir. Yani, katılımcılara güven, katılımın bir fark yaratabileceğine dair inanç ve sosyal olarak dâhil olma hissi bu açıdan önem kazanmaktadır. Yerel yönetime vatandaşların güçlü katılımını sağlamak için, yerel siyasi konularda vatandaşları anlamak ve pratikler geliştirmek gerekir. Yerel kurumlar vatandaşların katılımını kolaylaştırmaya hazırlanırken, kendilerine güven duymaları ve nerede ve nasıl katılacaklarını bilmeleri gerekir. Vatandaşları yerel yönetime dâhil etmek, hesap verebilirliği ve yerel yönetimlerin sorunları çözme becerilerini geliştirir, daha kapsayıcı ve uyumlu topluluklar oluşturur ve topluluklar tarafından yapılan girişimlerin sayısını ve kalitesini artırır (Charlick, 2001, s. 153).

Yerel bir gündem geliştirirken vatandaşlık haklarını, demokratikleşmeyi, çoğulculuğu ve azınlık haklarını dikkate almak önemlidir. Halk ve sivil aktörler arasındaki etkileşimi teşvik etmek yerel düzeyde, bilginin yerel paydaşlara ulaşmasına izin vererek, onlara dâhil olan aktörler ve ilişkiler hakkında bütünsel bir bakış açısı sağlar ve yerel aktörlerin yerel ortamlarına katılım için izleyecekleri stratejik yollar hakkında daha bilinçli kararlar almalarına yardımcı olur.

Yerel alanlardaki deneyimlere hükümetle kurulan ilişkilerde başvurmak, özellikle vatandaşların haklarını kullanmadıkları bağlamlarda zordur. Bir katılımcı, sivil toplum kuruluşlarını güçlendirmek için karar vericilerin, katılım becerileri, yeterlilikleri, mekanizmaları ve metodolojileri konusunda eğitilmiş vatandaşların aktif katılımı için uygun bir ortam yaratma konusunda etkilenmeleri gerektiği sonucuna varmıştır (Lombard, 2013, 138).

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Demokratik kurumlar, hükümet görevlilerinin vatandaşların ihtiyaçlarına karşı hesap verebilirliğini teşvik etmelidir. Sivil toplum, yolsuzluğun ortaya çıkarılmasında ve düşük gelirliliğin ihtiyaçlarının yetkililere iletilmesinde rol oynar. Çünkü kalkınma söyleminde sivil toplum örgütleri, katılımcı yerel yönetimi sağlamak için bütüncül ve yeni yollar sağladıkları için büyük bir öneme sahiptir.

Bir demokraside sivil toplum sektörünün rolü, sorunlu alanları netleştirmek ve reformlarla ele alınacak konuları belirlemektir. Yurttaşların, vatandaşların ihtiyaçlarını dile getirir ve bu ihtiyaçları karşılamak için proaktif olarak iş çözümleri oluşturur. Bu süreçte edindikleri uzmanlığa güvenerek yeni politikalar geliştirir ve sistem iyileştirmelerini teşvik ederler. Dahası, bu iyileştirmelerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak için politika savunuculuğu yaparlar. Vatandaş katılımı üretim birimleri kurularak ve sürdürülerek, vatandaş faaliyetleri sivil toplum sektörünü genişletir.

Son dönemlerde, yerel yönetim kalkınma tartışmalarında en önemli konulardan biri olarak ortaya çıkmıştır. STK'lar ve uluslararası kuruluşlar son zamanlarda bu konuya

odaklanmak için kendilerini stratejik bir konuma yerleştirmişlerdir. Yerel yönetimler, yerel hükümet kurumlarını ve yerel toplumu, rolleri ve sorumlulukları anlamak ve duyarlı ve katılımcı yönetişime yönelik etkili bir şekilde hareket etmek için kapasitelerini arttırmaktadır.

Bununla birlikte, önerilen ortaklık modellerini özetlerken, bunların sivil toplum girişimi veya sivil toplum ile hükümet arasındaki etkileşime odaklandıkları fark edilebilir. Öte yandan, deneysel kanıtlar yerel yönetimin ortaklığın faydasını kabul ettiğini ve çoğu durumda iş birliğine istekli olduğunu varsaymaktadır.

Sosyal hizmetler yerel yönetimlerin ve STK'ların birlikte çalışabilecekleri hizmet alanı olmaya devam etmektedir. İhtiyaç sahibi nüfusa hizmet sunmak, kalkınmanın esaslarından biridir; ancak sonuçların daha kapsamlı bir yaklaşımını ve sürdürülebilirliğini sağlamak için yerel yönetimler ve STK'lar başka alanlarda da çalışmalıdır. Kalkınma ajansları, iki tarafın birlikte çalışmasına, sadece iş birliği için para sağlayarak değil, ilk önce kendi başarısızlık toleranslarını artırarak, ikincisi de işbirlikçilerin örgütsel kapasitelerine yatırım yaparak sağlayabilir. Başka bir deyişle, yerel yönetimlere ve STK'lara birlikte çalışabilecekleri alan ve araçları vermek gerekir. O zaman muhtemelen, STK'lar ve yerel yönetimler birlikte çalışmayı keşfetmeye teşvik edilebilir. Başlangıçta muhtemelen başarısız olacaklardır; ancak sonrasında başarısızlıklarından dersler çıkararak, nasıl ve ne zaman başarılı iş birliği yapacaklarını öğrenirler (<http://www.decentralization.net/2018/06/relations-between-ngos-and-local-governments/>).

Sivil toplum faaliyetlerinin çoğu yerel olarak ve tabanda gerçekleşir. Yerellik sivil toplumun yalnızca faaliyetlerini değil, özünü de karakterize eder. Sivil toplumun genel olarak etik ve dayanışma boyutunu içerdiği görülmektedir, ancak sivil toplumun önemi fazla vurgulanmamalıdır. Herhangi bir insan faaliyetinde olduğu gibi sivil toplumda da sorunlar vardır. Bununla birlikte, başlangıç noktası bireyler arası eşitliktir ve amaç kamu yararadır.

KAYNAKÇA

- Butkevičienė, E., Vaidelytė, E. & Šnapštienė, R. (2010). Role of civil society organizations in local governance: theoretical approaches and empirical challenges in Lithuania. *Viešoji Politika Ir Administravimas Public Policy and Administration*, 33, 35-44.
- Charlick, B. R. (2001). Popular participation and local government reform. *Public Administration and Development*, 21(2), 149–157.
- Devas N. & Delay S. (2006). Local democracy and the challenges of decentralising the state: An international perspective, *Local Government Studies*, 32(5), 677-695.
- <http://www.decentralization.net/2018/06/relations-between-ngos-and-local-governments/>, Erişim: 10/10/2020.
- <https://www.grin.com/document/136645>, Erişim: 12/10/2020.
- Jun, J. (1999). Enhancing local governance and civil society in the new millennium, *Administrative Theory & Praxis*, 21(4), 461-467.
- Kaypak Ş. (2012). Devletten yerel yönetime değişim sürecinde sivil toplumun yeni yüzü, *BEU SBE Dergisi*, 1(1), 34-57.
- Kesgin B. (2016). Sosyal belediyecilik uygulamalarında sivil toplum ortaklığı, *Strategic Public Management Journal (SPMJ)*, 4, 83-94.

- Kim, S., & Lee, J. (2012). E-participation, transparency, and trust in local government. *Public Administration Review*, 72(6), 819–828.
- Knack, S. (2002). Social capital and the quality of government: Evidence from the states. *American Journal of Political Science*, 46(4): 772–785.
- Krishna, A. (2003). Partnerships between local governments and community-based organisations: exploring the scope for synergy, *Public Administration and Development*, 23(4), 361-371.
- Lewis D. (2014). *Non-Governmental organizations, management and development*. UK: Routledge.
- Lombard, M. (2013). Citizen participation in urban governance in the context of democratization: Evidence from low-income neighborhoods in Mexico. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(5), 135–150.
- Malena C. (2010). Good Governance and Civil Society. Anheier H.K., Toepler S. (ed) *International Encyclopedia of Civil Society*. Springer, New York, NY.
- Nalbandian, J. (1999). Facilitating community, enabling democracy: New roles for local government managers. *Public Administration Review*, 59(3), 187–197.
- Oktay E. & Pekküçükşen Ş. (2009). Yerel yönetimlerin demokratikleşmesinin bir aracı olarak sivil toplum kuruluşları -Türkiye için kısa bir değerlendirme- *KMU İİBF Dergisi*, 11(16), 172-186.
- Rosilawati, Y., Rafique, Z., Nikku B. R. & Shahid H. (2018). Civil society organizations and participatory local governance in Pakistan: An exploratory study, *Social Work Policy*, 12(3), 158-168.
- Rowland, N., & Smith, C. (2014), *Rebuilding state-society relations in post-war states: assessing a theory of change approach to local governance reform in timor-leste, justice and security research programme*, London School of Economics and Political Science, London, UK.
- Salamon, L. M. Anheier, H.K. (1997), *Defining the nonprofit sector. A cross-national analysis*. Glagow: Bell & Bain Ltd
- Salamon, L. M., Sokolowski, S. W. & List, R. (1999). *Global Civil Society*. Center for Civil Society Studies Institute for Policy Studies, The Johns Hopkins University Baltimore, MD.
- Sariipek, D. B. (2017) “Hak temelli” sosyal politikadan “hayırseverlik temelli” sosyal politikaya geçişte sivil toplum örgütlerinin rolü, *İnsan ve İnsan*, 4(11), 81-99.
- Sharpe, L. J. (2006), Theories and values of local government. *Political Studies*, 18(2): 153–174.
- Şahin Ö. & Akboğa S. (2019), Türkiye’de devlet-sivil toplum kuruluşları ilişkisi ve sivil toplum kuruluşlarına katılım, *Uluslararası Siyaset Bilimi ve Kentsel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 405-427.
- Şenkal A, (2003), Sosyal politikanın dönüşümü ve sivil toplum örgütleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 45, 97-126.

- Touchton, M. (2017). A Review of “Civil society and participatory governance: municipal councils and social housing programmes in Brazil”, *International Journal of Housing Policy*, 17(1), 164-167.
- Veltmeyer H. (2008). Civil society and local development, *Interações (Campo Grande)*, 9(2), 229-243.
- Waheduzzaman, W & Alam, Q. (2015). Democratic Culture and Participatory local governance in Bangladesh. *Local Government Studies*, 41(2), 260–279.
- Yang, K. & Pandey, S.K. (2011) Further dissecting the black box of citizen participation: When does citizen involvement lead to good outcomes? *Public Administration Review*, 71(6), 880–892.